

צפונות

צפונות ועיונים על עניני הפרשה והמועדים
יו"צ ע"י בני החבורה דקהילת אשי ישראל

חג המצות
פסח
תשפ"ו
גליון ר"ח

גליון חג מורחב

שיעורי מורנו הרב שליט"א | הלכות בדיקת חמץ נכתב ונערך ע"י הרב יעקב כרסלוער | הוגה ע"י מורינו הרב שליט"א

עניני בדיקת חמץ

ידוע בשם המשגיח ר' ירוחם שאין אפשרות להכיר יהודי של ער"פ, מרום המעלה שמישיג בעבודה של ניקוי הבית והכנות ליו"ט.

גדר איסור 'בל יראה'

הרא"ש הביא שמנהג ישראל לשפשף את הקירות.

מדאורייתא לא עובר באיסור 'בל יראה' בפחות מכזית. השאג"א דן אי יש ב'בל יראה' איסור גם בחצי שיעור, דהא לא חזי לאצטרופי. למעשה, כפי הנראה בפחות מכזית אין איסור דאורייתא. מדרבנן גם פחות מכזית אסור להשהות בבית, אולם איכא כמה קולות המבארות בפוסקים.

דין פיורורים שברציפה

פיורורים פחות מכזית שמאוסים קצת ואינן ראויים כ"כ לאכילה, אין חיוב לבער, (כ"כ היראים וכן פסק המשנ"ב), ולכן פיורורים הנמצאים ברציפה אחרי שטיפת הבית, מותר להשהותם, אם בראיה שטחית מבחין שאין בהם בכדי ליצטרף לכזית, משום שחומרי שטיפה וכו' הופכים את הפיורורים לאינם עומדים לאכילה, (ואף שראויים לאכילה, מ"מ לא עומדים לאכילה, וכבר מאוס בדעת בני"א).

דין פיורורים שבספרים

הגרש"א פסק שאין איסור בפיורורים הנמצאים בספרים שיש בהם אבק, דזה כבר נקרא מטונף קצת. והואיל וביטל כבר, אין בהם 'בל יראה'. החזו"א חולק.

חיוב בדיקה בימינו

מבואר בשעה"צ (תלב) שאחר הדחת הבית אין כבר חיוב בדיקה, אלא א"כ יש בבית חורים

וסדקים. וכן איתא בראשונים בנדה שסומכים שכיבוד הבית נמק, וכן איתא נמי גבי שרץ שנמצא בירושלים, שאם יש גומא מעמידים שנשאר מאתמול, ואם אין גומא סומכים על הכיבוד ואומרים שהגיע היום. בבתינו אין חורים וסדקים, ויוצא מצב שאין בכלל חובת בדיקה.

וכתב השעה"צ שכיום ישנו חיוב להשים פיורורים קודם הבדיקה.

והיינו משום דאיתא בירושלמי, שכדי שלא תחלוק בין בדיקה לבדיקה (שלא יבוא לבטל חובת בדיקה אף כשחייב לבדוק), חייבו חז"ל לבדוק אף כשאין חיוב. (צריך להבין מהי גדר בדיקה זו, דהא יודע שאין מה לבדוק...), וכתב המשנ"ב שבשביל תקנה זו מספיק שיבדוק רק חלק מהבית.

וע"י שמניח פיורורים בחדר א' החדר חייב בדיקה חיוב גמור, וכשבדקו יוצא יד"ח בדיקה, ואינו צריך לבדוק עוד בשאר הבית, אף מדרבנן. אבל אם אינו קובע חדר א' לחיוב מסתבר שחייב לבדוק את כל הבית.

זמן הנחת הפיורורים

יש להניח את הפיורורים ב"ג בצהרים (קודם השקיעה), דחיוב הבדיקה חל בתחילת ליל י"ד, ואי לא יניח אז, יחול חיוב לבדוק כל החדרים כבר בתחילת הלילה. והיות והחיוב הוא לבדוק חדר א' אינו כדאי לפזר בכל הבית ו' פיורורים, דאז יתחייב לבדוק את כולו.

בית נחשב בדוק ע"י הנקיונות

היות שלא מחזירים ומסדרים דברים קודם שמנקים ויודעים שהמקום נקי, נחשב שבדקו כל חדר וארון. ויש לסמוך על אור הפלרוסנטים להיחשב כאכסדרא מוארת.

חיוב בדיקה כולל בירור אם ניקו

הגרש"א מוסיף, שחלק מחיוב הבדיקה כולל שיברר אצל בני הבית על כל דבר אם ניקו ובדקו.

המשך בעמ' ד'

פנינה במצות 'והגדת לבנך'

הרב ברוך מרדכי הלוי וולפא

הנה לא כאן המקום להרחיב ולהאריך בכל פרשת גדולתו של אאמו"ר הגאון הכ"מ, שהיתה התורה הקדושה שיחתו ושעשועיו בכל תקופות חייו. ובכולהו הרפתקי דעדו עליה לא זז מלמשמש עוד ועוד בכל פינותיה ולחדש בהם חידושים נפלאים עמוקים ומתוקים לאמיתתה של תורה.

ורק נזכיר פרט אחד הנוגע לעניננו, שהיתה דרכו של אאמו"ר לרשום חידושים והערות על גליונות הספרים שלמד בהם, בין אם בדברי חז"ל במשניות, בתלמוד, ובתקוני זוהר וכו', ובין בספרי רבותינו הראשונים והאחרונים ואף על גבי ספרי אברכים צעירים שהגיעו לידי וועמל בהם, (וכגון שמצאם מונחים הפקר וראה שיכולה להיות לו מהם תועלת לקנות עוד ענינים בתוה"ק), אף בעותקים שונים של אותו הספר שהיו נפרדות נמצאים גליונות נפרדים על כל א' כפי שנתחדש בזמן עיסוקו בו, י"ר מלפני השי"ת שנזכה להוציאם לאור עולם עם שאר חידושי וכתביו לתועלת הרבים ולע"נ.

לפני שנים נתעורר אאמו"ר מחכ"א שיבלחט"א, שכדאי לציין על כריכת הספר היכן יש גליונות (או דברים מחודשים שכתובים בספר עצמו) ומאז הרגיל את עצמו כן, וכך ננקל למצוא מקום הרבה מהחידושים שהניח אחריו ברכה, ובס"ד התגלגלה בימים אלו ההערה דלהלן, שנכתבה על גליון גמ' 'סנהדרין מכות שבועות' מהדורת ובלכתך בדרך, ואמרנו להציעה לפני הלומדים בעז"ה בהרחבת הדברים ממה שנכתב שם בקצרה.

במצות והגדת לבנך דנו האחרונים אם גם בת בכלל בן, דבברייתא בדף קט"ז איתא דאם אין לו בן אשתו שואלתו ולא נזכר בתו. (א"ה) והנה לענין עיקר מצות סיפור יציאת"מ יעויין בחינוך מצוה כא שכתב דנשים חייבות, וכך איתא לדינא במג"א ובמשנ"ב סי' תע"א, ויעו"ש במנח"ח שנתחבט בזה דהא הויה לכאורה מ"ע שהזמן גרמא, וראה שם תירוצו ועיין גם בהערות למנ"ח מה שהביאו, וצינו לפמ"ג בקונטרס נועם מגדים סי"א שצידד דוהגדת לבנך ולא לבתך וזוהי גופא נילף דנשים פטורות, והערה עוד הפמ"ג לסוגיא דקידושין ל' דדרשינן ולמדתם אותם את המשך בעמ' טו'

דין היוצא מביתו תוך ל' יום קודם הפסח

רבינו הגאון רבי אליהו ליברמן שליט"א

א. בגמ' פסחים ו. ילפינן מקראי דשואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום, ומזה למדו דהמפרש למדינת הים תוך ל' יום צריך לבדוק ולבער את החמץ אור ליום יציאתו, ומבואר בפרש"י ריש כז: (ד"ה שאם) דהוא דין תורה ולרבי יהודה דס"ל דאין ביעור חמץ אלא בשריפה, גם מי שיוצא למדינת הים ומבער חמצו צריך לשרוף מדין תורה, עיי"ש, (אמנם הטור בס' תמ"ה בשם הרא"ש ל"מ כן עיי"ש בבית יוסף)

ב. הרמ"א בס' תל"ו פסק דהמפרש תוך ל' יום לחג לא יברך על ביעור חמץ והוא שתי דעות בכלבו שם והכריע הרמ"א כדעת ה"א שלא לברך. וצ"ב כיון שמחוייב לבער מדין תורה מדוע לא יברך, ובמשנ"ב שם כתב בשם הגר"א דהטעם הוא משום דאור ל"ד מה שמוצא בבדיקתו למחר מבערו כמצותו אבל כאן שאינו מבערו אלא אדרבה ממשיך להשתמש בחמץ ואינו אלא מפנהו מבית ולא מבערו ממנו.

ומדברים אלו נראה דלא כרש"י דהמפרש ויוצא למדינת הים צריך לשרוף החמץ לדעת רבי יהודה דאין ביעור חמץ אלא שריפה, אלא שיטה זאת ס"ל דקיים מצות תשביתו בשריפה אינו אלא בער"פ ומה דחייב לבער תוך שלושים יום אינו כדי לקיים מצות תשביתו אלא לינצל מלאו דבל יראה ובה סגי שהוציאו מביתו ומפקירו ואינו צריך לבער ממש, וכך הוא לשון הכל בו שם דומיא דנותה, ומה שמבערו בשעה חמישית הוא כדי לינצל מבל יראה, והלשון על ביעור חמץ אינו ביעורו מהעולם אלא מה שמבערו מתוך ביתו. עיי"ש.

ולפי"ז פשוט דאין מקום לחלק בין הבעור חמץ של אור ל"ד לביעור של המפרש למדינת הים תוך ל' יום דזה וזה אינו אלא פינוי החמץ מביתו לינצל מבל יראה.

המשך בעמ' ג'

לע"נ א"א איש תם וישר וירא אלוקים מאד

הר"ר יצחק שלמה ב"ר איתמר טעפ זצ"ל

נלב"ע ביום המר כ' שבט תשפ"ד

תנצב"ה

ע"ד שבאו תלמידיהם ואמרו להם, רבותינו הגיע זמן ק"ש של שחרית' (הגדה)

יל"ע הא מצות סיפור יצ"מ מצוותה עד עלות השחר קודם שהתחיל היום מצוות קריאת שמע היא משיבחי' בין תכלת ללבן שהוא זמן מאוחר יותר וא"כ מה טעם לא הפסיקו אותם מזמן שעלה עמוד השחר.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

ולא יפחתו לו מארבע כוסות' (פסחים צט:)

מבואר ברמ"א שיש חיוב מיוחד של ארבע כוסות לביל הסדר ואפילו אם זה יותר מחומש, וכמ"ש בדמוכר כסותו שהוא שלישי. וצ"ע מ"ט החמירו כ"כ בד' כוסות עד כדי שהוא יהיה צריך למכור את כל אשר לו כדי שהוא יכול לאכול ארבע כוסות והא מאי שנא מכל התורה כולה.

[הרב אשר פורמן]

אם אין לו בן אשתו שואלתו'

לכאורה צריך עיון הרי סיפור יציאת מצרים לכאורה מתקיים רק ע"י האב המספר, וא"כ איך מקיימת האשה סיפור יציאת מצרים לפי הצד שיש חיוב על נשים לספר ביצ"מ. וה"ה גבי בן גדול שהוא שואל את האב והאב מספר לו איך יש בזה קיום מצות סיפור יצ"מ.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

כיצד קיים אברהם אבינו מצות סיפור יצ"מ'

מצינו שקיים אברהם אבינו כל התורה כולה, ויש לבאר כיצד קיים מצות סיפור יציאת מצרים, הא עדיין לא נתקיים וחסר א"כ בכל ההרגש והצורה לספר על דבר שלא היה.

[הרב מאיר הכהן וילקומיץ]

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים' (הגדה)

קשה טובא הלא מה שאנו אוכלים מצה אמרינן בסוף ההגדה דהוא משום שלא הספיק בציקם של אבותינו להחמץ וא"כ מ"ט בתחילת ההגדה אנו אומרים מיד דהוא זכר למה שאכלו אבותינו בארץ מצרים והוא סימן לעבדות ולא סימן לחירות.

[הרב אשר פורמן]

"וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" (בראשית טו יד)

הנה ידוע בשם הגר"ז שייסד דהמכות הראשונות שהיו למצרים היה זה מדין דן אנכי ואילו מכת בכורות לא היתה זה מדין דן אנכי אלא הוא היה מכה שכל המטרה שלה הוא לשילוח של עם ישראל.

ולכאורה קשה חדא הלא למעשה מכת בכורות כלל לא הוציאה את עם ישראל אלא הוא גרם להם באופן זמני לברוח ממצרים למשך שלושה ימים ולאחר מכן כבר פרעה רדף אחריהם ומה שבפועל הוא מת היה זה משום ים סוף נמצא דעיקר היציאה הוא משום הטביעה בים.

ועוד צ"ע אם משפט המצרים היה י"ב חודש אי"כ לשם מה היה המכות שהיו על הים, והרי זה היה כבר אחרי משפט המצרים, ולא משמע שהמכות הללו היה על מה שהם רדפו אחרי בני, דא"כ יתכן שעל מה שהם היו בארץ מצרים הם לקו רק עשרה מכות, ואילו מה שהם לקו על הים היה זה מאתיים וחמשים מכות. וכן משמע בהגדה שכל המכות שהיו על קריעת י"ס היה זה חלק מיצ"מ ואינה מכה מחודשת על מה שהם העיזו לרדוף אחרי בני.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

היו לפניו בדיקת חמץ וקידוש לבנה

יש לדון ביש לפניו בדיקת חמץ או קידוש לבנה, האם אמר' תדיר ושאינו תדיר, וקידש לבנה תדיר, או דילמא בדיקת חמץ עדיפא שהיא מצוה עוברת.

[הרב א"ש גליק]

הסיבה בב' כוסות ראשונות או בב' אחרונות

בגמ' (פסחים קח.) מובא מחלוקת האם דין הסיבה הוא בשני כוסות ראשונות או שהוא בשני כוסות אחרונות. ואמר' עלה בגמ' דמחד הוא דוקא בשני כוסות ראשונות משום דהשתא דקא מתחלא ליה חירות, ומאיך אמרינן בגמ' דהוא משום דאכתי עבדים היינו, ולכאורה הוא סתירה מיניה וביה האם הדין הוא בעיקר הולך על עבדים היינו או שהוא הולך על חירות ז"ל לכאורה יש כאן סתירה דמחד מ"ד אחד אומר שהולכים אחרי ההתחלה שהוא מתחיל בחירות, ואילו לפי איך מ"ד אדרבה באותו זמן אנו במצב של עבדים היינו.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

וכל המרבה לספר ביצ"מ הרי זה משובח' (הגדה של פסח)

בעל ההגדה מביא לזה ראיה מהא דאמרין גבי רבי אליעזר ורבי יהושע וכו' שהיו מסובין בבני ברק והיו עוסקין ביציאת מצרים כל הלילה, ויל"ע מדוע אמר' דזה מדין כל המרבה ולא אמרינן דהוא מעיקר הדין כיון דאמרין דהוא חייב עד שתחטפנו שינה וא"כ הם קיימו את עיקר הדין.

[הרב אשר פורמן]

אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן' (הגדה)

ובטעם הדבר שאין אוכלין כלום אחר אפיקומן, כתב במ"ב (סי' תעח) שהוא בכדי שישאר טעם מצה בפיו, וקשה טובא א"כ איך יכול לשותות כוס יין, והרי מבטל את טעם המצה. ועוד קשה דאיתא בשו"ע (סי' תפא א) דאין לשותות אחר ד' כוסות רק מים, ובטעם הדבר כתב המ"ב שוב דהוא משום שישאר טעם מצה, וקשה מדוע כפל השו"ע ב' פעמים איסור זה.

[הרב ישראל מאיר הלוי אייזנטל]

קושיא עצומה | תלמיד אצל רבו א"צ הסיבה

תלמיד אצל הרב אין צריך הסיבה (פסחים ק"ט)

יל"ע מדוע תלמיד יכול לילך אצל רבו, והא בזה הוא מפקיע עצמו ממצות הסיבה. וביותר דאפילו אי נימא דהוא מכניס את עצמו לפטור ואין הכוונה שהוא מכניס את עצמו לאונס, עדיין יקשה מי שמדקדק במצוות איך מבטל דבר זה, ולא שמענו בשום מקום שלא לילך תלמיד אצל רבו.

ועוד צ"ע דמצינו אצל אשה שהיא גם אינה צריכה הסיבה, וקשה מדוע נאמר אשה אין צריכה הסיבה, הלא היה צריך להיות כתוב אשה אצל בעלה אינה צריכה הסיבה כמ"ש גבי תלמיד, ומשמע מזה דהיא פטורה בכל מצב, וצ"ע מ"ט היא פטורה בכל מצב.

צפונות רבותינו לבית הלוי

הרב אהרן שמואל הלוי

בדין דחייב אדם להראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים

כתב הרמב"ם בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא יצא עתה משעבוד מצרים וכו', ועל דבר זה צוה בתורה 'וזכרת כי עבד היית' כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבדוצאת לחירות ונפדית, לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיס דרך חירות וכא"ל חייב לשתות הלילה הזה ד' כוסות של יין עכ"ד.

וביאר בחידושי מרן ר"ז הלוי הלכות חמץ ומצה(זט) דעיקר הדבר שמחוייב להראות א"ע כאילו הוא בעצמו יצא משעבוד מצרים, הוא מצוה הת' כמ"ש הרמב"ם דעל דבר זה צוה בתורה וזכרת כי עבד היית וגו', אלא דחכמים תיקנו בשביל זה הסיבה וד' כוסות דשניהם ענינם דרך חירות וזהו עיקר מצותן ועכ"ג גבי ד' כוסות עקר מצותן היא שתיית הכוס, ולא כשאר כוס של ברכה שעיקרן הוא הברכה שעל הכוס אלא דדינא הוא דהמברך צאריך שיטעם. (וביאר שם דזה דלא כהתוס' דגם בד' כוסות סגי בשתיית מלוא לוגמיו, אלא דס"ל להרמ"ם דבעינן שתיית רוב כוס.

אמרו עליו על הלל שה' כורכן בבת אחת ואוכלן

ותרומת הדשן (קלט) הוכיח מכאן דצריך לבלוע הכזית מצה בבת אחת, דאפילו הלל ה' בולע הג' זיתים דכורכן בבת אחת והובא במג"א (תעה ד)

והביאר מהגר"ז זצ"ל הקשה ע"ז דהלל דוקא ס"ל דצריך לאכול בבת אחת כיון דבכל אכילה דפסח צריך שיתקיים גם אכילה במצה ומרור, ואין אכילה פחותה מכזית אך בכזית מצה לדין לסיגי בציוור דאכילת כזית בכדי אכילת פרס (ובביאר מהגר"א (שם סק"ט) משמע דכל שאינו אוכלו בב' חשיב כאכול לחצאין דבדיעבד יצא.

בענין עשרת המכות | ראה נתתי א' לפרעה

וברש"י שופט ורודה, לרדותו במכות ויסורין.

וביאר בחידושי מרן ר"ז הלוי, דפירוש הדבר כי המכות לא היו למטרה שישלח את העם, רק כי כך נאמר בברית בין הבתרים 'וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנוכי ואחרי כן יצאו וגו', והי' צריך להיות תחילה הדין על פרעה ועל מצרים ואח"כ היציאה, ולכן מינה הקב"ה את מרע"ה לדין ושופט לרדותו במכות ויסורין הראויין לו, שיקויים 'וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנוכי' וזה ה' הכנה ליציאתם כמו שנאמר 'ואחרי כן יצאו' וכן מבואר בעדויות פ"ב דמשפט המצרים י"ב חודש, הרי דהמכות היו בגדר משפט ודין, לא למטרת שילוח, ולכן כתיב בכל מכה ומכה פרעה לחוד ועבדיו לחוד, כי לכל אחד בפני עצמו הייתה המכה והדין כפי מה שנתחייב וסיים דזה פשוט.

פליאה | 'שלא יאמר אותו צדיק'

'ושאלה אשה משכנתה' (בא)

קשה טובא הלא מטרת היציאה של עם ישראל היתה לעולם ולא לשלושה ימים וא"כ איך היה מותר להם לשקר על המצרים שהוא רק בתורת 'שאלה' ולא בתורת 'לקיחה' לעולם, וביותר הרי כל המטרה בזה היה שלא יאמר אותו צדיק ולכאורה אם הוא רק שאלה א"כ מאי טעמא לא יאמר אותו צדיק והרי זה לא שלהם וכי בזה מתקיים 'יצאו ברכוש גדול'.

הערה | 'שבעת ימים מצות תאכלו'

איתא בגמ' (פסחים קכ.) 'ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלקיך מה שביעי רשות אף ששת ימים רשות מאי טעמא הוי דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא יכול אף לילה הראשון רשות תלמוד לומר על מצות ומרורים יאכלוהו אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מנין ת"ל בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה' **ולכאורה** יש לעי' מאי שנא המילים של 'ששת ימים תאכל מצות' שעל זה דרשו חז"ל שהוא רשות ואילו על המילים 'בערב תאכלו מצות' דרשו חז"ל שהוא חובה, וביותר איך באמת מבואר מה שכל בתורה לאכול מצה שבעה ימים ובאמת אין אנו חייבים לאכול מצה כלל, והא אין מקרא יוצא מידי פשוט.

קושיא עצומה | 'בארבעה עשר בערב'

“בראשון בארבעה עשר לחודש בערב תאכלו מצות” [יב יח]

קשה טובא הלשון שכתבה התורה 'בארבעה עשר בערב', והא זמן אכילת מצה ע"פ התורה הוא בליל ט"ו, ולא חשיב כלל ערב דארבעה עשר. וביותר דמייירי הכא גבי אכילת מצה ולא גבי קרבן פסח.

ואין לומר דהדין הוא דלענין קדשים הלילה הולך אחר היום (ומצה כחלק מהקרבן). דזה אינו, אלא שבקדשים שפיר יכול לאכול בלילה שלאחריו אפי' שהוא יום הבא, אבל ודאי לא נקרא אותו יום לענין התאריך.

הגע עצמך דלא יתכן דנימא בקטן שהגדיל ביום ט"ו (ונולד ביום דייקא), ולענין שאר מצוות הלילה יתחייב שפיר, אך לענין מצות מצה יפטר אחר שיחשב כו"ד.

המשך מעמ' א' | רבינו הגאון רבי אליהו ליברמן שליט"א

והיש אומרים הנ"ל בכלבו ס"ל כדעת הר"ן והרמב"ם ורש"י שחולקים על הראש"ש וס"ל דמה שמבשר החמץ בשעה חמישית מתקיים בזה מצות תשבינו ולדעת רבי יהודה צריך שריפה דוקא, וזהו מה שמבשרין על ביעור חמץ, (והוא מנהגינו שאנו שורפים החמץ בשעה חמישית דלדעת הראש"ש הנ"ל אין צריך לשורפו) וס"ל עוד לחדש דהני מילי בער"פ אבל מה שמבשר תוך שלשים אין זה קיום מצות תשבינו ולא שייך בזה ברכה דעל ביעור חמץ (ודלא כרש"י כו: ד"ה שאם וכמש"נ לעיל)

ד. עיין בשער הציון ס' תל"ג דדעת הפר"ח והגר"א דמותר לכתחילה לבדוק החמץ אור ל"ג, אמנם החק יוסף מפקפק בזה לפי מה שפסק הרמ"א שאין מברכין על ביעור חמץ וא"כ זה שבדק אור ל"ג מפסיק הברכה ואסור לעשות כן לכתחילה וכדק"ל ערום לא יתרום משום שאינו יכול לברך, ויש לעיין בזה דשאני התם דמתקיים המצוה בלא הברכה והמצוה כתיקנו אינו אלא עם הברכה ביחד, אבל כאן מה דלא מברכין משום דלא מתקיים מצות תשבינו וכמש"נ לעיל ולא נצרכה לברכה כלל וצ"ע.

והנה יש נוהגים לבדוק חלק מהחדרים בלילות אור ל"ג ומשאירים עכ"פ חדר אחד לאור ל"ג כדי לברך עליו וחושבים בזה להרויח פקפוק הנ"ל של החק יוסף, ואינו ברור כלל דעכ"פ אותם חדרים שבדק לפני אור ל"ג נתקיים בזה מצות הבדיקה בלא הברכה, ולזה לא יועיל מה דמבשר על חדר אחד באור ל"ג (וכידוע מתוך דברי התו' הרא"ש ברכות טו. דמצוה בלא ברכה חסר בקיום המצוה, והברכה אינו רק חובת גברא אלא כך הוא צורת קיום המצוה ביחד עם הברכה ואכמ"ל)

ה. עיין במשנ"ב סוף ס' תל"ו מחלוקת האחרונים אם צריך לבדוק אור ל"ג החדרים שעתיד למכור למחר לעכ"ם, וכתב המשנ"ב דאף דהמנהג להקל עדיף טפי למכור ביום י"ג ולהוציא עצמו מיד ספק.

ויש לעיין בזה הרבה דגם במוכר ב"ג יש לומר דחייב לבדוק אור ליום י"ג דומיא דמפרש ויוצא למדינת היום דכבר כתב הר"ן דמעיך הסברא מי שיוצא למדינת הים לא היה צריך לבער דומיא דנפל עליו מפולת דא"צ לבער (ומהיינו טעמא מי שיוצא למדינת"י לפני שלושים יום א"צ לבער) אלא דכיון שכבר חל עליו חובת תשבינו ל' יום קודם החג תו לא פקע, וא"כ מהך טעמא אינו יכול להפקיע המצוה ע"י מכירת המקום לעכ"ם, אמנם מתוך ל' השו"ע שם ס' תל"ו ס"ג משמע כדברי המשנ"ב עיי"ש דמי למוכר דירתו לעכ"ם תוך שלושים יום פטור מבדיקת חמץ אם הולך למקום אחר ויבער שם חמצו, אמנם במק"א הארכנו דפסקו של השו"ע שם הוא ע"פ דברי הראב"ה ויתכן דהר"ן הנ"ל חולק ע"ז ואכמ"ל וצ"ע.

ו. ובענין בחורי הישיבות שעוזבין חדריהם בר"ח ניסן לכאורה צריכים לבדוק אור ליום עזיבתם, אמנם נראה יותר שא"צ לבדוק דהחדרים בחודש ניסן בחזקת הנהלת הישיבה ולא בחזקתם וחובת הבדיקה מוטל אור ל"ג על הנהלה, ואף את"ל דגם בחדש ניסן החדרים בחזקת הבחורים מ"מ לא דמי למפרש ויוצא למדינת"י שאינו יכול לבדוק כלל אבל כאן המשאלה החדר (קרי הנהלת הישיבה) יכולים לבדוק שם באור ל"ג, ואף דאנן קי"ל דהשוכר צריך לבדוק ולא המשכיר הני מילי שיש באפשרותו לבדוק אבל בהלך לעיר אחרת מסתבר דהדר חיוב הבדיקה על המשאיל או המשכיר, אמנם אלו שגרים באותו עיר מסתבר דעליהם לבדוק אור ל"ג כדיון.

בעומק הסוגיות | מצות עשה של אכילה

הרב מאיר טעם

נודעים דברי החת"ס שכתב (שו"ת חו"מ ס' קצו): 'מצות עשה של אכילת מצה משומרת בליל פסח, היא יחידה נשארת לנו מכל מצוות אכילה שבכל התורה, אין לנו פסח ולא קדשים, לא תרומה ולא מעשר שני, רק מצוה אחת משנה לשנה.'

והנה יל"ע מדוע פסח מרנא החת"ס זיע"א על כמה אכילות כזית של תורה שמצינו במעגל השנה. עולה על כולנה מצות אכילת כזית דסוכה בליל יו"ט ראשון של חג שהוא מן התורה, כדילפי ט"ו ט"ו מחג המצות (סוכה כז. ובשו"ע ס' תרל"ג וסק"ט).

ב. אכילה בשבת: כתב הרשב"א (שו"ת ח"א ס' תרד): 'אלמא בשבתות צריך לאכול פת מדאורייתא דומיא דימים טובים'. (עי' שו"ע ס' רפח וביה"ל).

ג. אכילת יו"ט: כתב הרמב"ם (יו"ט ו יט): 'אכילה ושתייה במועדות בכלל מצות עשה'. וכתב בשער"ת (ס' תקט"ס סק"ה): 'ע'י בשאגת אריה (ס' סה-סט), שהעלה דמצוה של שמחת יו"ט הוא מצות עשה מה"ת אפי' בזמן הזה', ובב"י (או"ח ס' קפח): 'נראה לר"י דחייב אדם לאכול פת ביו"ט (ביום) משום שמחה, משום חלקהו חציו לאכילה (ביצה טו), ועיקר אכילה הוא לחם, וכן דעת התוס' (ברכות מט: ד"ה אי בעי), וכן דעת הר"ן (פרק הישן יב:), וכ"כ המרדכי (פ"ב דביצה ס' תרסט), ולכן רבינו סתם דבריו גבי יו"ט וכו'.

ד. אכילת ערב יו"ט: במג"א (או"ח ס' תקע סק"ט) כתב: 'ערב יו"ט מוכח שהוא דאורייתא דהא ילפי' מקרא דועניתם שמצוה לאכול וכו', וכן משמע בטור (ס' תרד) שהוא דאורייתא'.

צא ולמד מה ביקש לבן הארמי' (הגדה)

תמוה מה טעם ראה בעל ההגדה להכניס דברים אלו בהגדה הא כל דרך ההגדה הוא סיפור ניסי יצי"מ ומה הוא שייך להכא דאינו ענין של סיפור יציאת מצרים וזה ודאי שבכל מילה בהגדה ישנו קיום של מצוות סיפור יציאת מצרים ומה הוא שייך הכא.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

האוכל מרור בטיבול ראשון

הר"ן (סוף ר"ה) כתב יסוד נכבד, בהא דתנן במתני' דהמתעסק בתקיעת שופר לא יצא, והקשה הר"ן למ"ד מצוות א"צ כוונה למה המתעסק לא יצא. ותו' הר"ן דהא דמצוות א"צ כוונה הוא דוקא כגון התוקע לשיר שהוא כוונת חולין, אבל המתכוון ללמד התינוקות ולחנכם חשיב זה כוונת מצוה, וכוונת מצוה אחרת מפקיעה מצוה זו מלחול, כענין שאמרו דמינה מחריב בה וכו', ע"ש.

ושמעתי להקשות מהא דמבואר בפסחים דהאוכל מרור בטיבול ראשון, דינו תלוי בפלוגתא אי מצוות צריכות כוונה, דלמ"ד מצוות א"צ כוונה כבר יצא יד"ה, וק' שהרי אכילת טיבול ראשון היא מצוה דרבנן כדי שישאלו התינוקות, וכיון שיש לו בזה כוונת מצוה אחרת א"כ לכו"ע לא יצא כמ"ש הר"ן, והוא תמיהה עצומה, וצ"ע.

[הרב אהרן דיקמן]

כפאוהו פרייטס ואכל מצה יצא' (ר"ה כח).

קשה טובא איך הוא יצא יד"ח מצה והרי הוא ודאי אכל שלא בהסיבה, וא"כ כיצד יצא יד' חובה. ועוד קשה טובא דאין זה דרך חירות בכה"ג ולא יוצא יד"ח.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

“ותמאן לשלחו הנה אנכי הורג את בנך בכורך (שמות ד כג)

קשה טובא הרי למעשה לא הרג את בנו בכורו רק אחרי כל המכות, ומ"ט הוא אמר לו בתחילה שיהרוג את בנו בכורו.

[הרב אשר פורמן]

שכח להסב באכילת אפיקומן

הנה בכל מצוות הסדר פסק השו"ע (ס' תעב ס"ז) דכיון שצריך לקיים בהסיבה אם שכח ולא היסב צריך לחזור ולקיימם שנית בהסיבה, וכתב הרמ"א דהאידינא יש להקל בזה. ובב' כוסות אחרונות אסור להסב שוב דמחזי כמוסיף על הכוסות, אכן באכילת מצה יש לאכול שוב כזית בלא ברכה, וכתב המשנ"ב דדוקא בכזית דאכילת מצה, אך באכילת אפיקומן א"צ לחזור ולאכול שנית, ולא זו בלבד אלא דאסור לעשות כן דהרי אסור לאכול אפיקומן ב' פעמים.

ולכא' צ"ב ממש"כ המשנ"ב גבי הלכות אפיקומן (ס' תעז סק"ד) דבדיעבד אם אכלו בלא הסיבה אם קשה עליו א"צ לחזור ולאכול שוב, ומשמע דמעיך הדין צריך לאכול שוב, ועכ"פ ודאי דלא יהיה בזה איסור, וצ"ע.

[הרב אלימלך יוז'ק]

בנוסח 'כל חמירא'

בנוסח 'כל חמירא' של שריפת חמץ אמרי' 'דחזיתיה ודלא חזיתיה דחמיתיה ודלא חמיתיה'; ויש לבאר הכפילות שביאור שניהם ראייה. (ראה בגמ' עירובין יג: 'חזיתיה לרבי מאיר', ובקידושין לא: 'אשרי מי שלא חמא').

[הרב מאיר טעם]

'חסל סידור פסח כהלכתו' (הגדה)

את סדר ההגדה מסיימים באמירת 'חסל סידור פסח כהלכתו' וכו', ויש לבאר תפילה זו, שלא מצינו בשום מצוה שאומרים אחריה חסל על מצוה, ומה הטעם נתייחדה דוקא מצוה זו. ומשמעותה היא שמצוה זו קשה היא משאר המצוות, ומ"ט לא אמרין חסל סידור סוכה ולולב ככל משפטו וחוקתו.

[הרב לוי יצחק שטיינמץ]

“ויגד למלך מצרים כי ברח העם” (שמות יד ה)

לכאורה הוא פלא גדול מה הביאור בזה שבאותו לילה אמר להם פרעה 'הרי אתם בני חורין הרי אתם לעצמכם' ואמרין דקולו היה הולך מתחילת מצרים ועד סופו, ואילו מיד באותו בוקר הוא שולח שליחים שישמרו עליהם שיחזרו בתוך שלושה ימים, וביותר שהרי איתא שגורשו עם ישראל ממצריים ואיך יתכן ששלחו עמהם שליחים.

עוד קשה טובא איך יתכן שבאמת מיד שעבר שלושה ימים פתאום ה' מכביד את לבו והוא רודף אחריהם וכי הוא לא רואה שמתו רק לפני שלושה ימים, וביותר שהרי אותם שליחים שחזרו להודיע לו שעם ישראל לא חוזר לא מבואר שהיה להם הכבדה ומאי טעמא הלכו לספר זה לפרעה

ועוד הרי באמת זה משהו לא טבעי אלא רק ה' בעצמו עושה את זה א"כ מאי טעמא הוא נענש על זה והרי אין לו בחירה בזה וצריך להיות שהוא לא יענש על זה ומאי טעמא מצינו שהוא נענש ע"ז.

[הרב אשר פורמן]

'הכל חייבים בד' כוסות'

אמרי' הכל חייבים בד' כוסות וכו' ואחד תינוקות (פסחים קה:), ולדעת רבי יהודה אינו כן ואמר' אמר רבי יהודה וכי מה תועלת לתינוקות ביין אלא מחלקין להן קליות וגאוזין כדי שלא ישנו וישאלו. ולכאורה צ"ע בשאלתו של רבי יהודה וכי מה תועלת הרי איכא מצוות חינוך כבשאר מצוות של תורה.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

וצריך עיון

קושיות מבי מדרשא

”ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדינו” (שמות יד ה)

פרשׁ:י. 'נהפך מממה שהיה, שהרי אמר להם (שמות יב לא) קומו צאו מתוך עמי, ונהפך לבב עבדיו, שהרי לשעבר היו אומרים לו (שם י ז) עד מתי יהיה זה לנו למוקש, ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשאלוּם.

והוא פלא הרי להדיא בפסוק איתא דהטעם שהם נהפכו הוא משום 'מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדינו' ועוד הרי כ' רש"י קודם שהוא שלח שליחים עמהם לראות האם הם חוזרים או שהם לא חוזרים וא"כ מאי טעמא הוא נחשב שנהפך לבב פרעה והרי כבר מתחילה היה כן שלא רצה לשחרר אלא שהוא רצה רק לשלוח אותם לשלושה ימים ומאי טעמא נחשב הדבר שנהפך לבו בזה שהוא רדף בשביל ממונם שהשאלוּם.

[הרב אשר פורמן]

”ולכל בנ”י לא יחרץ כלב לשונו למאיש ועד בהמה למען תדעון אשר יפלה ה’ בין מצרים ובין ישראל” (שמות יא ז)

לכאורה הוא פלא דהיה צריך להיות שדין זה דכל בני ישראל לא יחרץ כלב יהיה ביציאה ממצרים ומה השייכות שיש למכת בכורות והרי הוא לא קשור למכת בכורות ועוד קשה שכ' בפסוק למען תדעון אשר יפלה ה' ולכאורה הוא פלא ג"כ הרי אם כל עיקר מה שהכלבים לא נבחו הוא משום שרצו בזה להראות להם שיוצאים דרך חירות ולא יוצאים כמו עבדים א"כ מה השייכות של המילים למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל והרי אין לזה קשר כלל לצורת ההבדלה בין ישראל למצרים אלא הוא רק דין ביציאה שלא נבחו הכלבים, ולהדיא בפסוקים שמיד אחרי שהכלבים לא נובחים ירדו עבדיך אלה אלי ויאמרו לצאת ממצרים, ומבואר שזה קודם היציאה אלא הוא קשור למכת בכורות, וצריך עיון מה השייכות למכת בכורות.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

“עוגות מצות כי לא חמץ” (שמות יב טט)

הנה משמעות קרא ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא חמץ כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה (שמות יב א) ומשמע דלולא הא דגרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה היו אוכלים שפיר לחם חמץ, ותמוה הא בפסחים דף צו ע"ב מבואר דבפסח מצרים כבר נצטוו על איסור חמץ בליל ט"ו וביומו, וא"כ אף אי היה סיפק בידם לאפות חמץ לא יכלו לאכלו מחמת ציווי הפסח.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

מוסף של יו"ט ראשון

שמעתי להעיר מדוע אומרים במוסף של יו"ט ראשון של פסח: 'ובחודש הראשון בארבעה עשר יום לחדש פסח לה'. ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג שבעת ימים מצות יאכל', מה ענין בפסוק המקדים בארבעה עשר לחודש, הא אינו ממין הענין של יום ט"ו.

[הרב מאיר טעף]

‘ובכורך ישראל גאלת’ (תפילת שחרית)

הנה אחד מהניסים הגדולים של מכת בכורות הוא בזה שהיה הבדלה בין הבכורות של מצרים לבין הבכורות של ישראל ולכאורה הוא פלא הרי בכל המכות מצינו הבדלה בין עם ישראל לבין המצרים ומ"ט דוקא גבי מכת בכורות מצינו הבדלה זו, וביותר הרי מצינו גבי מכת דם שהיה ישראל וגוי שותים בכוס אחת והיה למצרי דם ולישראל היה מים. עוד קשה הרי גבי קריעת ים סוף מצינו שהיה קטרוג על עם ישראל משום שהללו עובדי ע"ז והללו והוא גם פלא הרי ביצ"מ היה זה יציאה לשם מת"ת וכמ"ש 'בצאתכם ממצרים תעבדון את האלוקים וכו' וא"כ איך יתכן שהיה יצ"מ ומיד אחריה יטבעו עם ישראל בים, והרים אם יטבעו בים יוברר למפרע שאין להם זכות לצאת. ועוד קשה מדוע לא היה קטרוג בשעת מכת בכורות שניצלו בכורי ישראל, הללו והללו עובדי ע"ז

[הרב אשר פורמן]

“ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם” (שמות יב לט)

ולכאורה הרי כבר בחצות פרעה אמר הרי אתם בני חורין הרי אתם לעצמכם וא"כ מדוע לא היה להם י"ח דקות בשביל להכין את המצות, ואי נימא דהוא משום שהיה אסור להם לצאת מהבתים עדיין יקשה שהיו יכולים לעשות זה בתוך הבתים עצמם, ועוד א"כ מה הביאור בזה שהוא משום שלא יכלו להתמהמה, והא גם בלא זה היה אסור עליהם לעשות כן.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

מ"ט שערי טומאה

כתב בספר מים אדירים על הזוהר להגרמ"מ משקלוב זצ"ל (דברים אדרא זוטא רצד:); שמעתי מאדמו"ר הגאון (הגרי"א ז"ל) כך קבלה בדיני מן הגאונים איש מפי איש עד מרע"ה, שכל ע"ז צריך דבר ערוה ולכן כתיב אצל כל ע"ז (שופטים ח לג) ויזנו אחרי הבעלים וקם העם הזה וזנה' (דברים לא טז).

וצריך עיון הלא איתא להדיא דבמצרים 'אחת היתה ופרסמה הכתוב' ומאידך היו שקועים במ"ט שערי טומאה וודאי הכוונה בזה הוא בעבודה זרה שהיתה מלאה במצרים.

[הרב אשר פורמן]

“למען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים” (שמות י ב)

משמעות קרא דאיכא מצות סיפור נמי לבן בנו מלבד המצוה לספר לבנו, ויל"ע דלא מצינו על קפיידא להזמין את בן בנו כי לקיים מצוות סיפור יצ"מ.

[הרב אשר פורמן]

‘יכול מראש חודש’ (הגדה)

במכילתא דרשינן יכול מר"ח ת"ל ביום ההוא אי ביום ההוא יכול מבעוד יום ת"ל בעבור זה בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך וצריך עיון מה היה הצד שיהיה מראש חודש, וכי נימא דהיה צריך לעשות סוכה מראש חודש ת"ל בטי'.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

‘נשים בשיעבוד מצרים’ (הגדה)

לכאורה איכא סתירה האם נשים היו בשיעבוד מצרים, מחד מפורש שהיו עבודת אנשים לנשים ועבודת נשים לאנשים, א"כ מבואר שהיה שיעבוד גם לנשים מאידך מפורש שכל היה שיעבוד לנשים, שהרי מצינו גבי הנשים שהיו הולכות לבעליהם בשדה, א"כ נמצא שלא היו בשיעבוד.

[הרב אשר פורמן]

חידודין | הרב אברהם ישעיהו גליק

הכ"ת באחד שאין לו מצה כשרה לליל הסדר, ורק אם יהיה לו מצה של חמץ יוכל לצאת יד"ח מצה בפסח.

באופן שנתערב ב' כזיתים של מצה כשרה בכזית של מצה חמץ, כתב הגר"א גניחובסקי בשם הגר"ח ברים שיכולים שלושה לאכול מהתערובת כל אחד כזית בפסח משום כל דפריש, וא"כ יוצא דאם היו ג' אנשים וב' כזיתים ולשלישי אין כזית כשר, הרי שרק אם יהיה לו כזית חמץ ויפול ויתערב, אזי יוכל הוא גם לצאת יד"ח מצה כשרה.

דין בהלכות שבת הנלמד מהגאולה העתידה.

כתב הר"ן (דרשות ח): 'העץ והפתילה כשידליקו האש או הנר בהם, הם יותר מוכנים לקבלו פעם שנית אחר הכבותם מאשר היו קודם הפעם הראשונה וכו'. והוא שבניסן עתידין ישראל ליגאל, כי מאחר שכבר הוכן החודש ההוא לגאולת האבות, הדין נותן שבו יגאלו הבנים פעם אחרת'. ובהערות בארות משה כתב ע"ז דזה טעם הפוסקים והר"ן ביניהם, הסוברים דאין בישול אחר בישול בלח, כיון שלאחר בישול אחד המים מוכנים לבישול פעם שניה בקלות.

מצה שאין לצרפה ללחם משנה, ורק בסעודה שלישית אפשר.

מצה של חדש אסורה באכילה עד ליל י"ז בניסן, ובחול"ל עד י"ח בניסן. ובחול"ל בשבת חוה"מ שחל בי"ז כיון שא"א עדיין לאכול חדש אין לצרפה. אולם כתב בשו"ת בצל החכמה (ח"ג סי' קי) דאפשר שבסעודה שלישית שנמשך עד אחר צאה"כ דליל י"ח יהיה מותר לצרפה ללחם משנה, כיון שיהיה אפשר לאכלה בסוף הסעודה.

אופן שאומר הלל השלם בחוה"מ פסח.

מובא בהגדת בית הלוי, שמה שביום הראשון קוראים הלל השלם ובחוה"מ חצי הלל, הוא רק במי שקרא ביו"ט ראשון הלל השלם, ולפ"ז מי שהיה חולה או אנוס ביו"ט ראשון ולא קרא הלל, יאמר בחוה"מ הלל השלם.

הלכות הנוהגות בליל הסדר בזמן ביהמ"ק שיבנה בב"א.

א. קיטל: כתב הניצי בהקדמה להגדה, שבאכילת קרבן פסח שאוכלים משלחן גבוה, צריך ללבוש בגד לבן צח. **ב. ורחץ:** נט"ו בברכה, שבזה"ז הרי זה זכר לטהרת הידיים, אבל שם זה יהיה לשמירת טהרה, וי"א שרק על אכילת כזית מברכים. **ג. כל דכפין:** אין אומרים שהרי הפסח נאכל רק למנויים. **ד. מה נשתנה:** יש קושיא חמישית, הלילה הזה כולו צלי, לדעת בן תימא שבין קר"י ובין קרבן חגיגה נאכלין צלי. **ה. פסח זה:** כשאומרים פסח זה. **ו. שום מה מגביהים את הפסח:** **ז. אשר גאלנו:** מדלגים על כ"ן יגיעני' (רמב"ם חו"מ ח. ז). **ח. רחצה:** לטבול ידיים במקוה ולברך יל נט"י (חגיגה יח: דלקודש מטבילין). **ח. קרבן חגיגה:** מברכין אשר קידשנו על אכילת הזבח (רמב"ם שם ה"ז). **ט. כוס חמישי:** ע"פ הכרעת אליהו הנביא.

היאך ננהג למעשה אם יבוא משיח צדקינו בין פסח ראשון לפסח שני

הביא החיד"א (שו"ת יוסף אומץ סי' ו) שאלה ותשובה מחתנו, כיצד ננהג למעשה אם יבוא עלינו משיח צדקינו בין פסח ראשון לפסח שני, וכתב על דבריו 'אידי דחביב ונוגע לו סביב הנה יהיה דפוס סדר דברים':

שאלה: כשנכנסו בעלי תריסין לבית המדרש בתר חגא דפסחא, נזרקה מפיהם חקירה אחת, והיא זאת: אם יואל אלוה' ברחמי וישלח לנו משיחנו בימים האלו ובזמן הזה בין פסח ראשון לשני, מהו שנתחייב להקריב את הפסח בשני.

אתם בני תנו עיניכם לחקור זאת לפי כללי השמועה שבידינו היכי סליק דינא אם נהיה חייבים או פטורים.

ואת"ל חייבים, אם יהיה חילוק בין אנשים לנשים.

ואם נחלק בין הנציב הארץ לעולי גולה שיעלו אחר ביאת הגואל מד' כנפות הארץ.

ואם נחלק בין גדולים לקטנים, דהיינו שהיו קטנים בפסח ראשון ויגיעו לגדלות בפסח שני.

עוד זאת אדרש אם הקב"ה יחיה מתים בזמנ"ז בביאת משיחנו מהו דינם בפסח ב', אם יש לחלק ביניהם לבין החיים שהיו חיים עדנה.

ואת"ל לפיטורא בכולהו, עוד יש לחקור אם ירצו להקריב פסח שני בנדבה אם יהיו רשאים.

עוד יש לחקור באת"ל שנהיה חייבים אם איזה יחיד יזיד ולא יקריבנו מהו דינם בפסח שני, אם יהיו בהכרת או לאו.

גם יש לתת לב אם הגרים שיתוספו עלינו יתחייבו ככל עדת ישראל, או לאו.

זאת ועוד אחרת צריך לעיין, אם יבא מלך המשיח סמוך לפסח שני, באופן שלא יוכל להזות עלינו ג' זו' עד ההוא יומא, מהו שנוכל להיטהר בהזאה וטבילה אחת, הואיל ולא אפשר להזות בג'. אם מ"ש הכתוב ג' זו' הוא דוקא היכא דאפשר, אבל ככה"ג אימא דסלקא לה בהזאה וטבילה אחת, הואיל ובעוה"ר עברו כמה וכמה ימי טומאה טפי משבעה.

ואת"ל לא סלקא, עוד יש לדעת אם נוכל להקריבו בטומאה, אע"ג דבעלמא פסח שני אינו נעשה אלא בטהרה, דילמא הכא דלא אפשר שאנ?

עוד יש לחקור אם יאערש שלא וישלח בנן המזבח כי אם ביום י"ד אחר חצות, באופן שלא יהיה שהות להקריב תמיד של שחר, מהו שיתחנך המזבח בתמיד של בין הערבים, כדי לזכות את ישראל לעשות הפסח שהוא מ"ע שיש בו כרת. ע"כ הדברים האלה, שימו לבבכם בעומק הלכה, ואע"ג דכל אילין דאב"א הוא ולכשיבוא אליהו ויאמר, מ"מ תורה היא דרוש וקבל שכר ושכמ"ה. (ועי' שם תשובתו הארוכה).

הגר"ר שמחה זעליג ריגר זצ"ל סיפר, דשנה אחת בערב פסח כשהיה מרן הגרי"ז זצ"ל כבן ג' שנים ומחצה, שאלו מרן הגר"ח זצ"ל כמה מזבחות בנה אברהם אבינו. והשיב לו ע"פ דברי רש"י עה"פ (בלק כג ד) 'את שבעת המזבחות ערכת', וז"ל: 'אמר לפניו בלק אבותיהם של אלו בן לפניך שבעה מזבחות, ואני ערכת' כנגד כולו, אברהם בנה ארבעה וכו'. ומוכח מרש"י הנ"ל שאברהם בנה ארבעה מזבחות. ואמר הגר"ח להגר"ז שבעוד זמן מועט יגיע לכאן רבי שמחה זעליג, וכשיבוא יאמר לו כך שאלני אבי וכך ענית לו. וכך הוה, שמיד נכנס רבי שמחה זעליג לבית הגר"ח, אמר לו הגרי"ז את כל הנ"ל.

וישבו אז בבית רבנים ותמהו על פשר המחזה הזה. וביאר להם רבי שמחה זעליג את הענין, דכמה שנים קודם לכן החליט הגר"ח זצ"ל לא ליקח ג' מצות לסדר אלא כשיטת הגר"א ב' מצות. ואז שאלו רבי שמחה זעליג זצ"ל שביוצרות לשבת הגדול איתא (סוף ד"ה אלקי הרוחות), 'אכיל יחצה אחת משלש מצות' וכו', ומבואר דנקט דבענין ג' מצות, והרי מחבר פיוטים אמר רבי יוסף טוב עלם שהיה רבו של רבנו גרשום שהיה רב של רש"י שהיה רבן של ישראל, ואו"כ ראוי שלא לשנות ממנהגם אלא ליטול ג' מצות לסדר.

וכל לא היה לפני כמה שנים, ועתה רצה הגר"ח להוכיח דרש"י עצמו לא בכל מקום נקט כדברי רבי יוסף טוב עלם אף שהיה רב רבו של רש"י. שהרי רש"י עצמו כאן כתב שלא כדבריו, דביוצרות שם (בד"ה אין ערוך) כתב 'ולמה נתינת דמו על המשקוף ושתי המזוזות שהן שלש מזבחות במקום רואים אותם לחזות זכר שלש מזבחות של אב המון נרמזות, והיינו שנתנו הדם על המשקוף והמזוזות שם ג' מזבחות, זכר לג' מזבחות שעשה אברהם אבינו, ואין זה כשיטת רש"י בפרשת בלק הנ"ל, דאברהם בנה ד' מזבחות, וחזינן דהוא עצמו לא אזל בשיטתיה, וזה מה שרצה הגר"ח זצ"ל להעירו מדברי רש"י בפרשת בלק.

קדוש. פרה.

קריאת מורינו הרב ורבני הקהילה שליט"א
למען מגבית 'קמחא דפסחא' לקופת הקהילה

מצות הסיבה וגדרה ובדברי רבינו מרן הגרי"ז בזה | הרב יעקב ישראל שניידר

כתב הרמב"ם: 'לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות וכו', ואימתי צריכין הסיבה בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ארבעה כוסות האלו, ושאר אכילתו ושתייתו אם היסב ה"ז משובח וכו' עכ"ל.

מדברי הרמב"ם האלו מבואר דמצות הסיבה היא מצוה בפ"ע שיאכל וישתה בלילה הזה והוא מיסב דרך חירות, אלא דחכמים קבעו למצוה זו בשעת אכילת המצה ושתיית הארבעה כוסות, אבל עכ"פ מצוה בפ"ע היא ולא מדיני המצוה של מצה וארבע כוסות וכדחזינן דגם בשאר אכילתו ושתייתו אם היסב ה"ז משובח דהיינו דמיקריא קיום מצוה של הסיבה, (וכ"ה בשו"ע או"ח סי' תע"ב ס"ז) דלכתחילה יסב בכל הסעודה, הרי דמעשה ההסיבה היא מצוה בפ"ע, ושייכה גם בשאר אכילתו ושתייתו, אלא דאינו מחויב בה רק בשעת אכילת מצה ושתיית ארבע כוסות, אבל בעיקר דינה אין לה ענין עם מצות אכילת מצה ושתיית ארבע כוסות כלל, ולפ"ז אם אכל מצה או שתה ארבע כוסות בלא הסיבה אין כאן שום גריעותא בהמצוה של אכילת מצה או ארבע כוסות, רק דלא קיים מצות הסיבה שהיא מצוה נפרדת לגמרי.

והנה בתוס' במס' פסחים דף ק"ט ע"א נסתפקו אם שכח ולא היסב אם יחזור וישתה וברא"ש שם (סי' כ) מבואר דאם אכל הכזית מצה בלא הסיבה לא יצא, ולכאורה מבואר מזה להיפוך, דס"ל דדין הסיבה הוא דין בקיום המצוה של מצה וד' כוסות דאלא"ה אמאי לא יצא, ועוד דלפמש"כ הרי לכאורה לא שייך כלל שיחזור ויאכל בהסיבה כיון דכבר קיים מצות אכילת מצה בשלימות ואין בה שום גריעותא במה שאכלה בלא הסיבה, וא"כ המצה שאוכל אח"כ היא כשאר אכילה ושתי' כיון דכבר יצא ידי חובת מצה ובע"כ דס"ל דבעיקר דין אכילת מצה נאמר דין שצריך לאכלה בהסיבה, ודלא כמו שהוכחנו מדברי הרמב"ם.

והנה מקור דינו של הרא"ש דאם אכל כזית מצה בלא הסיבה לא יצא הוא מהא דאמר ריב"ל השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא משמע מיסב אין לא מיסב לא עיי"ן בדבריו, ולכאורה ה' אפשר לומר דריב"ל לא מיייר כלל מדין מצות אכילת מצה, רק מדין מצות הסיבה וקאמר דאם אכל כזית מצה כשהוא מיסב כבר יצא ידי"ח הסיבה, אף שלא אכל כל אכילתו בהסיבה והן הן דברי הרמב"ם שכתב דשאר אכילתו ושתייתו אם היסב הרי זה משובח ואם לאו אינו צריך עכ"ל, ומקורן הוא מדברי ריב"ל דמדנקט לישנא דיצא ש"מ דשייך הסיבה גם בשאר אכילתו, מלבד כזית מצה, אלא דאינו מחויב בה, אבל אה"נ דלא מיייר כלל מדין המצוה של אכילת מצה, דזה יצא גם בלא הסיבה, וכמו שהוכחנו מדברי הרמב"ם, וצ"ע בזה. (חידושי מרן ר"ז הלוי פ"ז ה"ז הל' חמץ ומצה).

מבואר מדבריו דיש פלוגתא גדולה האם מצוות הסיבה יש לה שייכות עם ארבע כוסות ומצה או לא, דלד' הרמ"ל אין שייכות ואילו לד' הרא"ש יש שייכות בין מצוות מצה לבין הסיבה.

ולכאורה יש להעיר טובא על הצד דהוא דין בפני עצמו לגמרי ז"א שהוא מצווה להסב אלא תיקנו בזמן אכילת מצה.

א. יל"ע לשון הגמ' 'מצה צריכה הסיבה' דלכאורה מאי טעמא המצה צריכה הסיבה, והיה צריך להיות כתוב צריך להסב בזמן אכילת המצה, ועוד צריך עיון מה היה הצד דבאכילת מרור יהיה צריך להסב דע"ז אמרין דהסיבה שלא מסיבים הוא משום שמרור הוא זכר לעבדות ואילו מצה הוא דרך חירות, ולכאורה הרי אין סיבה כלל להסב בזמן מרור אלא כל התקנה היה רק

בזמן אכילת מצה ויין ומה הטעם דאמרין שכביכול יש כאן סיבה אלא שאי אפשר לקיים זה.

ב. עוד צ"ע הרי מרור הוא לא בזמן הסעודה, ובשלמא גבי יין ומצה כיון שהם חלק מהסעודה שפיר יש דין הסיבה, אך מרור מה הצד שיהיה צריך הסיבה.

ג. עוד הקשו שלכאורה לפי דברי הגרי"ז איכא סתירה בשו"ע דד' השו"ע דמי שאכל בלא הסיבה צריך לחזור ולאכול בהסיבה, ומבואר דנקט דהוא דין במצה ועל כן הוא חוזר, ואילו הרמ"א כ' דלכתחילה יש להסב בכל הסעודה, והוא רק אי נימא דהוא דין הסיבה בפני עצמו ולא משום שהוא דין באכילת מצה דהרי אם הוא דין באכילת מצה אינו מובן מאי טעמא באמת יש חיוב לכתחילה להסב בכל הסעודה ואיזה משמעות היא זה.

ד. עוד קשה דהנה מצינו דתלמיד אצל רבו לא צריך הסיבה, ולכאורה בשלמא אם הוא דין במצה, אפשר לומר דמתי שהוא נמצא אצל רבו המצה יכולה להאכל בלא צורת הסיבה, אך אי נימא דהוא מצווה בפני עצמו של הסיבה יקשה טובא מאי טעמא באמת יכול התלמיד לבוא לרב ולהפטר ממצוות הסיבה שכביכול הוא לא קיים מצווה זו.

ה. עוד קשה דהנה הגרי"ז מייסד דהטעם שאי אפשר לחזור ולאכול הוא משום דס"ל דהוא כבר לא מצה מכיון שאת המצה הוא כבר יצא ידי חובה באכילה הראשונה, ולכאורה קשה הא תמיד הוא יצא ידי חובה מדאורייתא בדזה לא בעינן הסיבה, וא"כ מה הביאור בזה דהוא יכול לחזור ולאכול, והלא אפילו אי נימא דזה דין במצה עדיין יש לומר כנ"ל דהוא יצא ידי מצווה מהתורה ולא צריך לחזור.

ובאמת בעיקר הדבר היה מקום לומר באופן אחר והוא על פי הדברים הידועים בשם הנצי"ב דבכל לא מצה מכיון שאת המצה הוא כבר יצא ידי חובה באכילה הראשונה, והטעם לזה משום שכל דברי הגרי"א הוא רק על שאר הימים שלזה דעת הגרי"א שיש לו דין שבעת הימים אך גבי בערב תאכלו מצות בזה לכולי עלמא הוא חייב לאכול מצה בלילה הראשון ונמצא דבלילה הראשון בזה לכולי עלמא הוא מקיים מצווה, ושפיר מובן מאוד שבזה אם הוא אוכל את הכזית מצה השני בהסיבה הוא קיים את המצווה משום שכל טענת הגרי"ז לכאורה הוא שכיון שהוא כבר קיים את המצווה נמצא דמה שהוא אוכל הוא לא מצה אלא כל מה שהוא אוכל הוא נחשב מצה ועל כן שפיר הוא מקיים בזה מצווה אם הוא אוכל.

והנ"מ בזה תהיה אם הוא לא יאכל מצה כלל בערב אלא רק למחרת דבזה הוא לא קיים את המצווה משום שלא היה כאן שום קיום מצווה באותו הלילה.

ולכאורה אפשר לומר יסוד חדש בזה והוא בהקדם דברי הרמב"ם דכ' וז"ל בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר ואותנו הוציא משם וגו' ועל דבר זה צוה הקב"ה בתורה וזכרת כי עבד היית במצרים כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית עכ"ל ובהלכה ז' כתב וז"ל לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים חייב לשתות בלילה הזה ארבעה כוסות של יין אין פוחתין מהם כו' עכ"ל.

ומבואר ברמב"ם שהוא כלל את שני המצוות יחד שהוא גם שתיית יין וגם אכילה בלילה וגם הסיבה, והביאור בזה הוא משום שבאמת מהות המצווה בלילה הזה הוא להראות דרך חירות אלא שיש כמה פרטים שהם מייצרים את הדרך חירות שהוא גם אכילת מצה ושתיית יין וגם הסיבה אך הוא פרט מדיני החירות, ונמצא דאין הוא מקיים מצוות הסיבה אלא הוא מקיים דרך חירות אלא הם פרטים איך מקיימים את הדרך חירות.

ב ע ז ה ש י ת

וְכָאן הַבֶּן שְׂוֵאל...

לא נשאר אחרון עם
הקושיא,
נדאג לטפס לו את
התשובה

הבן שואל 'מה נשתנה הלילה הזה', והלב של אבא נחמץ.
הוא לא יודע איך לענות לו כשבמקרה אין בשר ובארון חסרים בסיסיים.
אנחנו, בני הקהילה, נספק לו את התשובה.
השנה, אף ילד בקהילה שלנו לא ישאל שאלות של חוסר.
כולנו מתאמצים כדי שכל אב יוכל להשיב לבנו מתוך שובע ושלוות נפש.

המשך מעמ' ו'

והנה הקשו האחרונים על דברי הגר"ז מאי טעמא לפי הראשונים דבמצה שהוא אכל בלי הסיבה הוא צריך לחזור ולאכול, ואילו לגבי יין מספקא להו האם צריך לחזור ולשתות.

והביאור בזה הוא משום דגבי שתיית יין יש כאן דרך חירות בעצם מצד עצם השתייה, ואילו לגבי מצה בזה אין קיום של דרך חירות מצד המצה בעצמה אלא הוא מכח דברים חיצוניים ועל כן הוא צריך לחזור ולאכול.

ולפי זה מי שאוכל עם הסיבה ותלמיד אצל רבו מקיימים אותו מצווה בדיוק ואין ענין שלא להיות תלמיד אצל רבו כדי שלא יתבטל מצוות הסיבה, ואין לומר דהטעם שהוא פטור משום שהוא לא נחשב מכניס עצמו לאונס אלא הוא מכניס עצמו לפטור, דא"כ אם יהיה אדם שירצה לדקדק במצוות האם נימא ליה דלא ילך אצל רבו, ולא מצינו כן.

ובאמת נהג יש לדון בעיקר מצוות הסיבה, דהנה כ' הגר"ב פיקל זצ"ל להסתפק מה הדין באדם שאכל בלא הסיבה והדין הוא שצריך לחזור ולאכול לפי דעת הרא"ש, אלא שבפעם השנייה הגיע רבו שבמקרה כזה הוא לא מיסב, האם יש ענין שהוא יאכל פעם שנייה או לא, דבזה הרי הוא יאכל בלא הסיבה.

אמנם לכאורה לא מובן איזה צד יש שהוא יפטור מאכילת מצה, וכי ייתכן דבר כזה שאדם יהיה חייב באכילת מצה, ואם לפתע פתאום יבוא רבו שוב יפטור החיוב, אלא הביאור בזה הוא משום שבאמת החיוב שלו הוא דרך חירות וזה מתקיים באכילת מצה, אלא שיש כאן תוספת בדרך חירות בכל פעם והוא על ידי צורת הסיבה, אלא שברגע שרבו נמצא צורת חירות מספיק לה גם בלא הסיבה, ועל כן פשוט שהוא יהיה חייב באכילת מצה מכיון שהוא לא יצא ידי חובתו קודם, ורק כאן מכיון שרבו נמצא יש קיום של דרך חירות אפילו בשעה שהוא נמצא אצל רבו והוא לא מיסב.

והנה כ' הראב"ה דבזמנינו כיון שאין הדרך להסב לא בעי' הסיבה, ולכאורה צריך עיון מה הביאור בזה וכי היום לדעת הראב"ה בטלה מצוות הסיבה.

אלא הביאור הוא שודאי שיש מצוות הסיבה אלא שבזמנינו כיון שהוא דרך חירות יש בזה קיום אפילו אם אין הסיבה דגם צורה רגילה הוא נקרא צורה של בן חורין.

והנה אמרין במשנה דאפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב והקשו התוס' דלכאורה פשיטא דהוא יסב, וביאורו דהיה צד לומר דהסיבת עני לא שמה הסיבה ועל כן לא יסב קמ"ל דהוא יכול ליסב, והוא פלא גדול הלא אפילו אי נימא דהסיבת עני לא שמה הסיבה, אך איך עני יאכל בלא הסיבה, אך הביאור הוא על פי הנ"ל דהכוונה בזה הוא שכיון שהסיבת עני לא שמה הסיבה, על כן לא יהיה צריך הסיבה ויהי גם בלא הסיבה משום שאצלו זה המקסימום שאפשר בצורת חירות.

המשך מעמ' א' | הלכות בדיקת חמץ מורינו הרב שליט"א

יקפיד שיהיה כזית בא' מהפירוים

יש להזהר שבא' מן הפירוים יהיה שיעור כזית, דהם אינם מצטרפים אם מניחם עטופים בניילון וכו', ויש צד שכל החיוב בדיקה הוא לבדוק שאין כזית.

חובת בדיקה במקומות שונים

חדרי מדריגות. וכו', יש חיוב בדיקה, ובאמת פעמים רבות נמצא שם חמץ. ויכול להשכיר לגוי, (וישכיר חוץ מהמערב לדירתו. ויניח היכר כלשהו), ולא ישתמש במקומות אלו.

כששכניו נכרים, ואינם פוסקים מלהכניס חמץ לרשותו. וכן אם יודע ששכניו שאינם שות"מ רח"ל יכניסו חמץ, אין לו מה לבדוק.

ריצפת עץ. היות וקשה להגיע לחלל שתחתיה מקרי מפולת. וסגי שיבטל את החמץ.

מקפיא. יש חמץ בחורי האוורור, וע"כ בפסח יש להקפיד לכסות הדברים שמכניס למקפיא, היות ועלול שיצא מהחורים פירוים, ועלול להיכשל בחמץ במשהו ח"ו, ואף חומרי ניקוי לא יועילו לזה (מחמת שמתפוגגים). אין חיוב לפרק המקפיא ולנקות חמץ זה, מכיון שהקושי להגיע לשם מגדיר א"ז כחמץ שנפלה עליו מפולת. (חמץ שנפלה עליו מפולת אינו חייב לבער גם אי יש כזית).

כיסים. מי שניח אוכל בכיסו בפסח, חייב לבדוקם ולנקותם הדק היטב בער"פ, ואם אין דרכו להניח מאכלים בכיסו ליכא חובת בדיקה אם כיבס הבגדים, מכיון שאין פירוים גדולים, והנשארים חשיבי מטונפים קצת.

ספה. חורי ספה עמוקים שיש קושי ודוחק להגיע אליהם, מוגדרים חמץ שנפלה עליו מפולת.

רכב. אינו טעון בדיקה, משום שחיוב הבדיקה הוא רק על בית.

פח טמון. מוגדר מפולת. ומ"מ אם יש חשש שבזמן איסור חמץ יטילו שם חמץ, לא מהני להא ביטול דאינו חמץ שלו, וישכיר את מקום הפח.

פח רגיל. הדין תלוי, וכדלהלן.

להגר"א שאסור להשהות חמץ של ישראל אחר ברשותו, ואפילו פירוים, ולא מהני להא ביטול, חייב לבדוק שאין ברשותו אף חמץ של אחרים. אמנם חמץ שנמצא בפח הוי הפקר, דאין לאף א' רצון בו, ומדאורייתא מותר שיהיה ברשותו חמץ של הפקר, ואין ע"ז חיוב השבתה בכלל. וכשיש ברשותו חמץ של הפקר או של נכרי מותר להשהותו רק ע"י מחיצה. ולדינא, אם הפח גבוה י"ט איכא מחיצה. ויש הטוענים שגם כשאין מחיצה, היות והחמץ נמצא במקום מאוס, אין חשש שיבוא לאכלו, ואינו חייב לבדוק.

אמנם אם מסופק אם יש בפח חמץ שלו, חייב לבדוק, דבחמץ שלו לא מועיל הפקר כשנשאיר ברשותו. אם נשארו רק פירוים קטנים, הם בטלים בקטנותם ומיאוסם, ואין חיוב בדיקה. וכן בפירוים של אנשים אחרים, אינו מחייבו בבדיקה עד כמה שנמאסו ואינם ראויים לאכילה.

כשיש חשש שאיכא חמץ שלו חייב בבדיקה, דעד כמה שהחמץ ברשותו לא סומכים על הפקר. (ואי יודע שירוקנו את הפח אינו צריך לחשוש.

המשך בעמ' ט'

ב ע ז ה ש י " ת

וכל המרבה... הרי זה משבח!

בהלכות הפסח אנו מחפשים את
ההידור הגדול ביותר - במצה, ביין, במרור.

מה עם הידור ב'קמחא דפסחא'?

קופת הקהילה פונה אליך להיות מאלו ש'כל המרבה' בהם.
אל תסתפק רק בלתת להם 'לחם עוני', תן להם חג משובח!

השנה אנו מגדילים את התמיכה

כדי שכל משפחה בקהילה תקבל סל מכובד וגדוש בנפש חפצה!

צורת סיפור יציאת מצרים ודברים נפלאים על פי בעל ההגדה

הרב יעקב ישראל שניידר

והנה היה מקום לומר בזה דבר נוסף שכל מה שתנא אומר כאן הוא איך צריך להיות הצורה של הסיפור והחיות של הסיפור, וזה עד שיהיה מצב שהיו ערים כל הלילה ויגיעו תלמידיהם ויאמרו להם הגיע זמן ק"ש של שחרית, שבזה הוברר שבאמת היה כאן כמו סיפור אמיתי.

ולפי זה נראה להוסיף דהנה ישנו קושיא עצומה מה הביאור בזה שאנו אומרים שאם הוא עוסק בהלכות הפסח הוא מקיים מצוות סיפור יציאת מצרים, והוא פלא מה הביאור בזה והרי **לכאורה אין שייכות בין הלכות הפסח לבין סיפור יציאת מצרים**, אלא הביאור בזה הוא משום שכיון שחייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים **נמצא שהוא עכשיו במצרים ובמצרים יש ציווי של הלכות הפסח ועל כן הוא עוסק בזה מדין הלכות הפסח ועל כן יש בזה קיום של חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים**.

ולפי זה הביאור בכל הדברים שבעל ההגדה אומר שהוא חלק מצורת סיפור יציאת מצרים **ולפי** זה נראה להוסיף דהנה יש שהעירו הרי המצווה בעצמה הוא לספר על יציאת מצרים ולא לספר על דברים יתר על כן, וא"כ מה הביאור בזה שכל הזמן אנו מתארים כל הזמן את עצם המכות ואיזה צורה היה המכות, והרי לכאורה המכות הוא לא חלק מיציאת מצרים, אלא הוא רק היה 'עונש על המצרים בשביל שיוציאו אותם ממצרים', וא"כ מה הביאור בזה שהמכות הוא חלק מיציאת מצרים, והרי לכאורה המכות הוא צורה איך להעניש את המצרים ויוציאו את עם ישראל.

אמנם יתכן שהביאור לזה הוא משום שכיון ש'חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים' נמצא שהמכות הוא חלק מתהליך זה של יציאת מצרים, ועל כן חייב שיהיה כאן את המכות כיון שהוא חלק מהתהליך הזה של יציאה ממצרים. ז"ל אפילו שזה דאי שבמכות אין יציאה ממצרים שהרי לא יצאו ממצרים על ידי המכות עצמם אך דאי שהמכות היו חלק מהתהליך של יציאת מצרים, ולכן מי שמספר את המכות הוא מקיים את מה שחייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, משום שהוא '**חלק מהתהליך**' עצמו של יציאה ממצרים.

והנה היה כאן מקום לשמוע באופן נוסף והוא שבאמת **על ידי המכות עצמם יצאו ממצרים** ז"ל שאין הביאור הוא שהמכות היו רק היכ"ת לצאת אלא הוא כפי שכבר נתבאר בכמה מקומות **שהמכות עצמם הוציאו ממצרים** ועל כן יש בזה יציאה ממצרים ושפיר הוא מקיים 'חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים' והדברים נפלאים!!

ובאמת יש אומרים שאם הוא אמר עבדים היינו ויצאו ממצרים הוא מקיים את סיפור יציאת מצרים אך אם הוא אמר רק שהיה את עשרת המכות הוא לא יצא ידי חובה מכיון שבעשרת המכות לא כ' את סיפור יציאת מצרים ועדיין יש לעי'.

חוב סיפור יציאת מצרים וחוב 'כאילו הוא יצא ממצרים'

יש לחקור בעיקר החיוב של 'כאילו הוא יצא ממצרים' וחוב זה של 'סיפור יציאת מצרים' האם הוא אותו חיוב ממש או שהם שני חיובים נפרדים.

ובפשטות הוא אותו דין שכיון שיש חיוב 'סיפור' הצורה המהודרת של סיפור יציאת מצרים הוא ברגע שאדם רואה את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ועל כן דוקא בזה יש קיום דין של סיפור יציאת מצרים.

ואולי לפי זה יש ליישב את המקור של מה ש' בהגדה 'חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים' ואיתא שהוא משום ש' 'בעבור זה עשה ה' ל' ולפי זה לכאורה זה חלק מסיפור יציאת מצרים ונמצא א"כ שהוא באמת חלק מהחיוב עצמו.

ולפי זה יש להוסיף דהנה איתא בגמ' בלע מצה יצא בלע מרור לא יצא והטעם דגבי מצה לא בעינן טעם מצה אלא כל מה שצריך הוא שיהיה מעשה אכילה, ואילו לגבי מרור אם הוא בלע מרור הוא לא יצא משום דיש דין לאכול מרור ובעינן שיהיה טעם מרור לזכר וימרו את חייהם.

והביאור בזה הוא שדין וימרו את חייהם אין הביאור בזה הוא שזה רק 'זכר' בעלמא אלא הביאור הוא שבזה גופא חלק מסיפור יציאת מצרים שהוא מרגיש את הטעם מרור.

'לא ימי חיך להביא לימות המשיח'

לכאורה הוא פלא מה הטעם שדוקא בזה יש את המושג של 'לא זכית' ולא קיים במצוות אחרות, והאם אין חיוב מה שייך על זה לומר 'לא זכית'.

ולכאורה הביאור הוא דבאמת כל זכירת יציאת מצרים יסודה הוא לחיות את יציאת ממצרים, ועל כן הוא אחז שצריך פעם ביום ופעם בלילה זכירה כדי שיהיה אפשר לחיות את זה ולא סגי בפעם אחת, כשם שש"ש צריך פעמיים, ביום ובלילה, ועל כן הוא חיכה שיהיה דרשא כזאת משום שהוא רצה שיהיה זכירה ליציאה כדי שהוא יהיה יכול לחיות כל יום את יציאת מצרים, ולכן זה באמת קשור ליציאת מצרים.

'כל ימי חיך להביא לימות המשיח'

לכאורה יש להקשות קושיא עצומה מה הטעם שצריך פסוק מיוחד לרבות בימות המשיח, והאם מאי שנא מכל התורה כולה דיש חיוב גם לימות המשיח, וכי מצווה זו שונה מכל המצוות שבתורה.

אלא הביאור הוא שכיון שיש סיפור יציאת מצרים הוא 'יציאת מצרים' ועל כן יש צד לומר שהמשיח שיהיו במצב של גאולה רוחנית גבוהה יותר על כן לא שייך שהיו יהיו גם 'בימות המשיח', ועל זה דרש בן זומא דאעפ"כ יש חיוב לאומרו לימות המשיח, והביאור הוא משום שמלבד המצווה של לחיות את יציאת מצרים יש כאן מצווה מיוחדת גם בתור 'מצוה בעלמא' ועל כן יש מצווה גם לימות המשיח.

'זכר המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח'

הביאור הוא שצריך להיות רמה של סיפור שהאדם ישימו לב שעבר כבר הזמן וזה חלק ממחמת הסיפור ולכן זה נקרא 'משובח' ולפי זה פשוט שכל מה שהוא בא לומר כאן הוא רק את הנקודה כמה חשוב עצם הסיפור שצריך לחיות אותו בכזה זמן.

ובאמת שיש מקום לתמוה טובא מה הטעם שהכניס בעל ההגדה את המעשה ברבי אליעזר בן עזריה שאמר הרי אני כבן שבעים שנה ולא '**זכיתי**' שתאמר יציאת מצרים בלילות, ויש לתמוה מה הביאור בזה, והרי לכאורה אין לזה כלל שייכות להגדה ובימות הרי כל זה הוא סיפור יציאת מצרים, ולא זכירת יציאת מצרים וא"כ איזה קשר יש לשני הדברים יחד.

ומבואר מזה שאין הביאור הוא שכביכול יש מצווה של 'סיפור' יציאת מצרים ויש מצווה של 'זכירת' יציאת מצרים אלא הביאור הוא **שזה אותו מצווה** ורק שכל הקיום שלה 'מתחיל בליל הסדר' ובשאר ימות השנה יש זכירה שהוא על שם ליל הסדר עצמו.

ועל כן מביאים את מה שיש בלילה כל השנה שהוא גם זכר לסיפור שקיים עכשיו.

ועוד אפשר לומר שמה שבאו לומר כאן הוא את הנקודה שאמר רבי אלעזר בן עזריה שהוא לא זכה ובאו לומר כמה הוא חשוב וזה נקודת הדבר של רבי אלעזר בן עזריה שהוא רצה לומר כמה הוא רצה שיהיה זכירת יציאת מצרים גם בלילות ולא רק בימים משום שבזה יש יותר חיות בסיפור יציאת מצרים.

איתא בהגדה 'כול מבעוד יום ת"ל בעבור זה בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך', והוא פלא מה הביאור בזה שהיה צד 'מבעוד יום', והרי לכאורה הוא לא הזמן של פסח, וכי היה צד לומר שיהיה חיוב הדלקת נרות חנוכה ביום הראשון קודם חנוכה מבעוד יום, אלא דמבואר בראשונים שהטעם הוא משום שאז הוא הקרבת קרבן פסח, ועל כן היה צד שסיפור יציאת מצרים יהיה בשחיטת הפסח, אמנם הא גופא טעמא בעי מאי טעמא מזמן הקרבת הפסח היה צד שיהיה סיפור יציאת מצרים.

והביאור הפשוט הוא משום שכיון שכל מהות סיפור יציאת מצרים אינו מצווה רגילה שהוא לספר ביציאת מצרים, אלא כל מהותו הוא '**לחיות את יציאת מצרים**' וכמו שידוע גם שהזמנים חוזרים ועל כן כביכול אנו חיים ממש את יציאת מצרים, על כן ברגע שחיתת הפסח הביאור הוא שאז נתחדש הניתוק ממצרים שהרי כידוע דם פסח ודם מילה אין הביאור בזה הוא שמשה רבינו חיפש מצוות מכיון שהיה חסר להם לישראל מצוות, ועל זה הוא מצא את דם פסח ודם מילה, אלא הביאור הוא שהיה כאן מצוות שניתקו את עם ישראל ממצרים.

ועל כן בכל שנה **מאז הקרבת קרבן פסח מתחיל הניתוק**, ואין הביאור הוא רק שעצם השחיטה הוא היכ"ת בשביל שיהיה מה לאכול (אפילו שידוע מה ש' הבית הלוי דבזה חלוק הקרבת קרבן פסח מכל הקרבות דבכל הקרבות יש מעשה הקרבה והאכילה היא היכ"ת אך גבי פסח האכילה היא חלק עיקרי בקרבן, אמנם אין כוונתו לומר שכל ההקרבה היא רק היכ"ת לאכילה, **אלא ודאי יש בהקרבה דבר ייחודי**) ועל כן **זמן סיפור יציאת מצרים הוא מהזמן של הניתוק של עם ישראל ממצרים** שאז בעצם מתחיל סיפור יציאת מצרים, אמנם על זה אמרין דלא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך שהביאור בזה הוא שעדיין חסר בחפצא של הסיפור, אפילו שמהחיתו זמן הסיפור הוא כבר יכול להיות.

ועוד לפי זה אפשר להוסיף שזה הכוונה גם במילים 'כול מראש חודש' והוא פלא מה הביאור בזה שיכול מראש חודש, ואיזה צד שיהיה חיוב מראש חודש, אך הביאור בזה הוא שהיה צד שכיון שחודש ניסן הוא חודש של ההשפעות על כן היה צד שמזמן זה כבר מתחיל הניתוק של עם ישראל ממצרים, ועל כן יתחיל מאז משום שמצוות סיפור יציאת מצרים אינו רק מצווה בעלמא אלא מצווה **שכל מהותה הוא חפצא של סיפור** ועל כן היה צד שהוא מהזמן שניתן לספר ביציאת מצרים ואדרבה כל הפסוק רק מביא כביכול הגבלה מסוימת.

נמצא שברעיון אם היה אדם יכול לחיות יציאת מצרים גם בסוכות היה המצווה בסוכות אלא שבפועל סיפור יציאת מצרים הוא רק בפסח משום שרק אז יכולים היו לחיות את סיפור יציאת מצרים.

והנה מצינו מחד בגמ' כל שלא אמר שלושה דברים אלו לא יצא ידי חובתו ואלו הן: פסח מצה ומרור, ומאיך נקטו הראשונים דאין הכוונה בזה שהוא לא יצא לגמרי ידי חובה, אלא הכוונה שהוא לא יצא לכתחילה, ולכאורה יש מקום לתמוה מה הוא שייך באמת לכל החפצא של יציאת מצרים, אלא הביאור הוא דכיון שבכל דברים אלו יש את השורש של יציאת מצרים על כן יש דין שהוא יאמר דוקא את הדברים האלו.

והכא נמי יש מקום לומר על מה דאמרין '**חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים**' האם הביאור בזה הוא שהוא חייב כפשוטו, או הוא לא קיים את זה הוא כביכול ביטל עשה או חיוב דרבנן, או דילמא דהוא רק מצווה בעלמא אך באמת אין על זה חיוב ממש.

סיפור יציאת מצרים וזכירת יציאת מצרים

והנה היה מקום לומר שחיוב סיפור יציאת מצרים לביל הסדר אין הביאור בזה שכביכול יש כל השנה מצווה אחת של 'זכירת יציאת מצרים', ואילו בפסח יש מצווה 'נוספת' של 'סיפור' יציאת מצרים, אלא הביאור הוא שבליל הסדר המצווה היא 'לספר' ביציאת מצרים משום שאנו **באמת יצאנו** ממצרים, ואינו רק 'זכרון', ואילו בכל ימות השנה אנו זוכרים את יציאת מצרים שהיתה 'בפסח', אך אין הביאור הוא שזה ב' מצוות נפרדות, אלא אותו מצווה לנו כל השנה קיימת לביל הסדר ביתר שאת וביתר עוז.

יסוד דברי הגר"ח

כתב בעמק ברכה בשם רבו מרן הגר"ח בשם אביו מרן הגר"ח שהיה חוזר מידי שנה בשנה לבני ביתו על ג' חילוקים בין סיפור יציאת מצרים לביל הסדר לבין זכירת יציאת מצרים שיש בכל השנה:

א. שבזכירה אין צריך אלא להזכיר לעצמו יצ"מ, משא"כ עכשיו דעיקר החיוב הוא לספר לבניו וכיון שכן צריך הוא לספר זאת דרך שאלה ותשובה דכתיב והיה כי ישאלך בנך וכו' והגדת לבנך בזה בדרך שאלה ותשובה.

ב. בזכירה אינו צריך רק להזכיר היציאה בלבד, משא"כ בסיפור צריך הוא לספר את כל ההשתלשלות וצריך לכך להתחיל בגנות ולסיים בשבח.

ג. עוד הלכה נאמרה בסיפור לומר את טעמי המצוות של אותה לילה וכמו שאמרו בגמ' רבן גמליאל אומר כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא ידי"ח וכל זה הוא עיקר המצווה של סיפור יצ"מ.

והביאור בזה הוא שבאמת כל מה שהגר"ח אומר אין הביאור שיש כביכול איזה דין של שלושה הדברים האלו אלא הביאור ששלושת הדברים האלו הם 'צורה של סיפור', אך ודאי שאם אדם הגיע לצורה של סיפור בצורה אחרת ודאי שהוא מהני, והדבר מוכרח גם בגמ' דאמרין מיד אחרי כן על רב נחמן ששאל את דוד עבדיה מה יהיה כשפודה אותו רבו וכו' והוא אמר לו שהוא פוטר אותו מלומר מה נשתנה, ולכאורה שם לא היה דרך שאלה ותשובה? אך הביאור הוא שזה באמת רק היכ"ת שהוא נקרא סיפור ועל כן אם אנו נמצא צורה של סיפור אפילו בצורה אחרת גם זה נקרא סיפור ועל כן הוא מהני.

ובאמת שהדבר טעון מקור מה הביאור בזה שחייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, אלא שהוא חלק ממצוות סיפור יציאת מצרים, ועל כן יש חיוב מיוחד לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים.

והנה כ' השו"ע 'חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח עד שתחטפנו שינה' ובאחרונים נתקשו מה המקור לזה שהוא חייב עד שתחטפנו שינה, והרי לכאורה החיוב שלו הוא לספר ביציאת מצרים והוא כבר סיפר, ומה המקור לזה שהחיוב שלו הוא עד שתחטפנו שינה, אך הביאור הוא אולי שהושלח ערוך בא ליתן איך צריך להיות הצורה של הסיפור והוא צריך להיות כל כך מנותק עד שהוא לא יהיה מסוגל להפסיק עד שתחטפנו שינה, וזה הביאור האמת.

נמצא דמה ש' עד שתחטפנו שינה הוא הגדרה בעצם הסיפור, אמנם הוא ודאי גם חייב בפועל לעשות כן משום דלא גרע זה ממה שבמצאות הוא כן, אך עיקרו של דבר הוא ודאי הנקודה שהוא צריך להיות בכזה צורת סיפור.

אמנם הביאור בזה בשם הרוקח שהביאור הוא שהנה כ' על גדולי התנאים שהיו עוסקים ביציאת מצרים כל הלילה עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן ק"ש של שחרית, ויש לעי' לכאורה היה זה ודאי שאין סיפור יציאת מצרים בבוקר וא"כ מה הביאור בזה שהם קראו גם בבוקר אך הביאור הפשוט בזה הוא שבאמת אין כוונת התנא להביא מזה ראייה שיש חיוב סיפור יציאת מצרים עד הבוקר, אלא הביאור הוא שההיה כן כל שקועים בלימוד עד שהגיע זמן ק"ש של שחרית.

המשך מעמ' א' | הלכות בדיקת חמץ מורינו הרב שליט"א

כשישנם שכנים שאינם שות"מ רח"ל, או שאינם מדקדקים, ועלולים להשליך חמץ אחר זמן איסורו, אזי נכנס לרשותו חמץ של ישראל, וחייב למכור את הפח, (ויניח ע"י הפח).

השו"ע מתיר לאכול מצה עשירה (העשויה ממי פירות), וע"כ בני ע"מ יכולים להכין עוגות עם יין וכו'. בני אשכנז חוששים בזה לדעות שהיו חמץ נוקשה. וע"כ יש מקום לחשוש למכור את הפח, שמא שכניו יניחו בפח חמץ נוקשה. (תוס' (פסחים ב.) דן אי מותר להשהות חמץ נוקשה ברשותו בפסח. השו"ע פוסק שאסור). ולמעשה, היות ורוב הפוסקים מקלים במצה עשירה, ואף הרמ"א כותב א"ז כמנהג, אינו מחוייב לסלקו מרשותו, ובמשנ"ב כתב שחוששין לכתחילה לדעות אלו, ואין ע"ז 'כל יראה' והגם שאסור לאכלו. ומי שרוצה לחשוש לזה יכול למכור את הפח.

כיום מוכרים עוגות וכו' שנראים כחמץ גמור, וטענתם, שאינם מכניסים חומר מתפוח אלא חומר מנפה, ולנפח אין איסור. ודנו הפוסקים, ישנם המתירים, ואחרים אומרים דמאחר שמצינו שישנם חומרים נוספים המחמיצים מלבד מים (כגו' שמרי יין), מה"ת לומר שחומרים אלו אינם מחמיצים. וע"כ מי ששכניו אינם חוששים לאכול עוגיות אלו, ודאי שיש מקום לחשוש מחמץ של ישראל ברשותו. ואי חושש שיניחו עוגות כאלו בפח, ימכור את הפח.

משכיר דירה לשאינם שות"מ. להגר"א שעובר אף אי אינו שלו, י"ל הגר"א שכוונתו אינה לחמץ הנמצא ברשות הממונית (והואיל ושכירות לא קניא ה"ז נחשב ברשות המשכיר), אלא כוונתו לאסור כל חמץ שהאדם מוחזק בו, וחמץ שנמצא ברשותו אבל אינו 'אצלו' ואינו מחזיקו, אינו חייב עליו.

מקלט. אם לא היה בשימוש, חייב בדיקה, כמחסן. כיום, שיש בתים שהשתמשו במקלטים, על אף שהוא לא השתמש, הוא מחוייב לבדוק. ויכול למכור את חלקו שלו אם אינו מתכוון להשתמש בו.

מקלט ציבורי אינו חייב בבדיקה, והוא כרחוב ציבורי שאינו חייב.

בית כנסת. בשו"ע הרב כתב שחייב הבדיקה בביהכ"נ הוא רק מצד חשש שמא יש שם חמץ שלו, (דביכ"נ של כרכין שייך לציבור, ולא גרע מרחוב שפטור), ואדם היודע שאין לו חמץ בביהכ"נ אינו מחוייב לבדוק. (ישנם אנשים שלוקחים ע"ע את עול הציבור, ובדקים במקום כאו"א ובשליחותו). אמנם במשנ"ב הביא שצריכים בדיקה לפי שהתינוקות מכניסים בהם חמץ.

מכירת חמץ

לא ימכור מדף בארון או במקרר, משום שבמכירה צריך שהדבר יעמוד בפני עצמו, ולמדף אין 'שם' נפרד, וכמו כן בענין מחיצה י' טפחים והואיל ולמדף אין מחיצה בפני עצמו, לא מועילה מכירה. אמנם בימינו שאין מוכרים חמץ בעין יש להקל בזה.

פרטי דינים בשריפת חמץ

יכול להשליך לפח חמץ שיפונה עד זמן האיסור.

הגר"מ שטרנברג שליט"א מביא שחייב השריפה הוא רק כשהחמץ ברשותו, ולכן ישורף רק בחצרו, ואי מוציא מרשותו אין לו חובת ביעור (שאג"א). הסטייפלער מק' עליו, מהא דאיתא במשנה שבער"ש שחל בשבת מפורר או זורה לים, ובהכרח לדברי הגר"מ"ש מדובר שנכנס לשון ים לחצירו (נא דאירי) אחר זמן האיסור, דכבר נתחייב בביעור ממש כדכ' השאג"א. (אמנם אפשר לומר והואיל ואוחז את החמץ בידיו איכא עדיין חובת ביעור).

על כן, בכדי לקיים מצוות הביעור בשריפה, יש לזהר להשליך החמץ ישר מידו לתוך האש, שאז לא יצא מרשותו קודם השריפה. ונסתלק ממנו חובת הביעור. ואי יניח במקום שעוד לא באה האש לא קיים חובת הביעור, וכן יתכן שחשיב מקום ססוף חמה לבוא, שיש לדון אי מקיים בהא דין שריפה. ולכן יש להניח בתוך האש עצמה ממש, ואף לא לידה. או שישורף בחצירו.

לא ישפוך נפט על החמץ, מכיון שכששופך הופכו לאינו ראוי למאכל, ולא יוצא בזה יד"ח שריפה.

ישתדל שלא להשאיר הרבה חמץ לשריפה, דיתכן שהקים 'תשבייתו' הוא רק בביעור הכזית האחרון שברשותו, וכשמשריף הרבה יתכן שלא כל החמץ נשרף (ומ"מ אינו עובר עליו דאינו ראוי לאכילה). ויכול להשליך לפח ולהשאיר מעט לשריפה (אמנם ב"ד בבוקר משתדלים שלא להשליך לפח, מכיון שחוששים לשיטות שחייב השריפה הוא על כל החמץ שברשותו ביום י"ד).

מקום שאין מכניסים בו חמץ בבית

אין חובת בדיקה במקום שאין מכניסים בו חמץ, וכגון ארגז מתחת המיטה.

הנוסע בליל י"ד

הנוסעים לכל הפסח, מן הראוי שיצאו לפני ליל י"ד, דאחרת יש עליהם חובת בדיקה, על אף שמוכרים את הבית. אמנם בנוסח שטר המכירה של 'הדחת קודש' כתוב שמשכיר מ"ג ומשייר זכות שימוש בליל י"ד עד י"ד בבוקר, אבל מ"מ, מחמת שבלייל י"ד לא חלה עליו חובת בדיקה במקו"א חל עליו חובת בדיקה בביתו. ואם בליל י"ד כבר יהיה בבית חמיו וכדו', יהוייב בבדיקת המקום שנמצא. אמנם יכול לשכור מחמיו גם כשנשאר בביתו, ואז יהוייב על בית חמיו (וחמיו יבדוק עבורו).

במשנת הרב אור העולם מרן הגריש"א זיע"א

הרב מאיר טעב

חשש לחומרא לקיים השריפת חמץ ע"י עצים בלבד.

[הערות פסחים. והביא שם שכן עולה מדברי הרש"ט, והוסיף דגם המנחת פיתים ציין לזה].

• ראוי להכין מי שתייה מסוננים מער"פ עבור כל ימי הפסח.

[הגש"פ - הרב ישראל לזון. וביאר שם דאין סומכים על מה שמפרסמים שסוגרים הכנירת קודם פסח, דחיש' שאפ"ה הגיע חמץ למים וחוזר וניעור בפסח, (ומעוד טעמים ע"ש). ואמר הרב זיע"א שאינו יודע למה מקפידים יותר לקנות מוצרי חלב קודם הפסח, ואין מקפידים על המים, כיון שידוע שיש חמץ גמור בכנרת. עוד אמר שא"צ לעשות 'מהומה' בבית חמיו שלא לשתות מהברז דשם].

• יש הידור יותר במצות יד, אמנם ודאי יוצאים לכתחילה בלי שום פיקפוק במצות מכונה.

[משנת אי"ש. (ואגב יש לציין למש"כ הדברי חיים (ח"א או"ח ס' כג): 'אולם גם לדעת הרבה טעמים ע"פ דין לאיסור, אך הם כמוסים איתי כאשר כן קבלתי מפי מו"ח ז"ל שבכמות אלה הדברים אין לגלות הטעם רק לפסוק הדין בהחלט והשומע ישמע וגו'. ולכן בדרך החלט אומר לכם כי העושה מצות על כלי זה הוא חמץ גמור').

ובכללות דעת הגריש"א, דמי שמנהג אביו לאכול מצות מכונה א"צ לשנות מנהגו. ומ"מ יש הידור יותר במצות יד, ולכן מי שרוצה לשנות מנהגו ממצות מכונה למצות יד יכול, ואין בזה 'אל תטוש', דהא משה רבנו אכל מצות יד. משא"כ הרוצה לשנות מנהגו למצות מכונה, אע"פ שאין איסור מ"מ לא כ"כ כדאי (שמחת המועדים). ואכן בביתו היה מצוי מצות מכונה עד סוף ימיו.

ואמר בנו הגר"מ שליט"א שבימי קדם בעודם ילדים, אף קיים הגריש"א מצותו במצות מכונה גם בליל הסדר. ובנו הגר"א זצ"ל ביאר טעמו, שאחז אביו שיש חששות של חמץ ממש במאפיות בירושלים דאז. ואכן מאז שחתנו מרן הגר"ח זצ"ל הביא לו המצות מהחבורה שלו עבר לאכול כל ימיו רק מצות יד. ולימים גם הביאו עבורו מצות יד (ומצות מצוה) מהחבורה של חתניו הגר"א ברלין והגר"ב רימר, וכן האדמו"ר מתולדות אהרן זצ"ל ויבלחט"א האדמו"ר שליט"א, וכן האדמו"ר מבעלזא שליט"א (שם).

ואגב גרר אדמו"ר ידוע שזקני ירושלים סברו דיש הידור טפי במצות מכונה מחמת מהירות האפיה, וכן נהגו למעשה בכלי הפסח. והגאון הנודע ר"ד בהר"ן זצ"ל אף לא הרשה להניח על שולחנו מצות יד. ובספר אורח דוד (רא) הובא ג' מעשים נוראים בענין זה, וכה נכתב: א. 'פעם במוצאי פסח אברך אחד שנהג לאכול מצות יד חמד לו לצון, ושלא את בנו הקטן לבית רבנו כדי לבקש ממנו מצת מכונה, כדי לקיים מנהג אכילת חמץ בצאת הפסח. נתן רבנו בידו הילד פיסת מצה באמרו לו בחיבה, נעם מיין קינד (קח ילדי). למחרת היום היתה הלויתו של אותו ילד, והיה הולך רבנו אחר המיטה בבכיות נוראות, במלמלו 'גם ענוש לצדיק לא טוב'. ב. 'סיפר שראה בעיניו אחד מחסידי לעלוב שבטיש במוצאי ז' של פסח אמר בהלצה, בא נלך לר' זלמן בהר"ן לבקש מצת מכונה לחמץ של מוצאי ז' של פסח, ולקח את המצה וישב עם חבריו, ונחנק תוך כדי אכילתו, והגר"ז השתתף בהלויתו, וביקש שם מחילה ממנו'. ג. 'מעשה היה שבא אחד מחסידי צאנז למכור את החמץ אצל רבנו, ואמר לו שהוא מוכר גם את המצות מכונה שלו, ובאותה שנה נפטר, אע"פ שהיה צעיר לימים'.]

• יתכן דגם נשים צריכות לקיים הד' כוסות ביין.

[הגש"פ - הרב ישראל לזון. הדנה ברש"י"ם (פסחים קח): נתבאר דאיכא דין שמחה בד' כוסות, ולכן יין עדיף טפי, אלא דבעלמא אמר' דשמחה בנשים הוא בבגדי צבעונין, רק שאין הכוונה בזה שאינן שמחות ביין, אלא דיותר שמחות בבגדי צבעונין (וכן משמעות הגמ' בכתובות ס"פ אע"פ, שלנשים ג"כ יש שמחה והנאה ביין, ע"ש). וא"כ כשתיקנו מצות ד' כוסות משום שמחה ממילא כללו חכמים גם את הנשים, אחר שגם אצלם שייך שמחה בזה. ולמעשה נשאר הרב בדיון זה בצ"ע. אכן ציין בהגדה הנ"ל, שהרב זצ"ל ביקשו בפרטות להכניס ענין זה בהגדה שהדפיסו על הרב בחיין].

• מאד הקפיד שיקיימו ההלכה, שלא יעבור זמן שיעור עיכול בין כוס ראשונה לשניה.

[משנת אי"ש. ומקורו קודש מהאו"ז (ס' ריג). ועוד שם שבשנת תש"ע כשיבקר חתנו הגר"ח זצ"ל בחו"מ, משאלו הגרי"ש האם הקפיד ע"ז. והשיבו שלא ראה אצל מרן החזו"א שהקפיד ע"ז, אך הרב זיע"א השיב לו שעומד על דעתו שכן צריך לנהוג].

• מדינא דשו"ע גביע הקידוש של כל השנה מותר להשתמש בו בפסח בלא הגעלה, אכן נהגו העולם להגעילו, וכן ראוי לעשות.

[הגש"פ - הרב ישראל לזון. והוסיף שם דאם לפעמים טובלים החלה ביין שבגביע, אזי גם מדינא דשו"ע ראוי להגעילו].

• אין צריך להגעיל קדירה חמה שנפלה על הארץ מצד חשש חמץ.

[הליכות האיש. ומובא שם דפעם אחת אירע בבית הרב זצ"ל שבער"פ נפל על הארץ מכסה קדירה חמה של פסח, ושאלה הבת את אביה מה צריך לעשות מצד חשש חמץ. והשיב דאין צריך להגעילו. והוסיף 'את יודעת את המעשה עם החזו"א', (שהרים את המצה שנפלה על הארץ במאפיות מצות, ונפח בפיו ולקחה לעצמו לפסח). עוד נודע עובדא ממרן החזו"א שהוציא מגרית החמץ שבתיו והכה על גבה להסיר כל לכלוך, ולאחמ"כ הניח שם המצות לפסח. ומענין לענין באותו ענין מובא (הליכות האיש) ששאלוהו להרב זצ"ל באם הגעיל השניים תותבות, וממשיך לאכול בהם חמץ (לא חם). והשיב: 'נ"ו, ובעלמא דעתו שהבל הפה מכלה].

• הרוצה לצאת ידי שיטת הגר"א לקיים אכילת מצה כל ז', יקפיד שלא לאכלם עם תוספות.

[משנת אי"ש. וע"פ דברי הגמ' (פסחים קטו) ד'אתי מרור דרבנן ומבטיל ליה למצה דאורייתא' - אם אוכלם ביחד, ומצוי הוא שאוכלים המצה עם גבינה או אבוקדו וכדו'. אולם הוסיף דמלח שאני].

• ספק דרבנן לקולא בתורת ודאי.

[שיעורי הגריש"א ברכות טז. והוכיח מהר"ן בפסחים (כג. בדפה"ר). שהביא מחלוקת ראשונים האם יש להסב בב' כוסות ראשונות או באחרונות. והקשה מדוע לא נימא ספק דרבנן לקולא ולא להסב כלל. ות' דאי נימא כן הרי מיעקרא מצות הסיבה לגמרי, וככה"ג לא אמר' ספד"ר לקולא. והקשה רע"א (שו"ת ח"ד י"ד ס' סח) דלכאור' לאחר שנפטר אותו מהסיבה בב' כוסות ראשונות מדין ספד"ר לקולא, ממילא יתחייבו ב' כוסות אחרונות בהסיבה ממ"מ, דשמא הן חייבות בהסיבה, ואף אם הראשונות חייבות מ"מ מאחר שלא היסב בראשונות הרי צריך להסב באחרונות, כדן מי ששתה בלא הסיבה. ומעתה מאחר שלא מיעקרא מצות הסיבה לגמרי, מדוע שיש יעשו כן להסב רק באחרונות.

וכתב ע"ז הגריש"א להוכיח, דספד"ר א"י מדין ספק אלא מדין ודאי, ולפיכך בב' ראשונות הוא דאי יצא יד"ח אף שלא היסב בהן דבספד"ר לא חייבוהו חז"ל, ולכן אין חיוב להסב באחרונות מחמת שמא לא יצא בראשונות. ומעתה שוב הדרינן דבאחרונות נמי א"צ להסב מדין ספד"ר, ושפיר עלו דברי הר"ן כהוגן, דהואיל ומיעקרא מצות הסיבה לפיכך לא אמרינן ספד"ר לקולא. ועי' קוב"ש ח"ב קונטרס דברי סופרים ס' א אות מד, שדן בזאת].

ולפי זה אפשר לומר דבאמת חלוק ביסודו חיוב האיש מחיוב האשה, דגבי חיוב האיש החיוב הוא מצד המצווה עצמה וכמו שאנו רואים דגדר המצווה הוא לא רק המעשה היבש אלא גדר המצווה הוא עם כל הרגש, ובזה באמת מצווה זו הוא דבר ייחודי שלא מצינו לו בכל התורה כולה דבכל התורה כולה עצם המצווה הוא דבר בפני עצמו ואין לו יחס האם היה כאן הרגשה או לא היה הרגשה אלא הוא המעשה היבש, ואילו גבי מצוות סיפור יציאת מצרים עיקר המצווה הוא המעשה הרטוב של המצווה.

אמנם בזה חלוקים הנשים דאצלם המצווה הוא על החלק היבש בלבד ואין להם את המצווה הרגילה שהיא מצווה בפני עצמה כביכול המעשה הרטוב של המצווה.

ולפי הנ"ל הדברים נפלאים: גבי מצות והגדת לבנך כל המצווה להעביר הוא רק בדבר שאדם חי אותו באופן מלא הוא יכול להעביר את מה שהוא חי, אך אשה כיון שאין לה חיוב בפני עצמו אלא רק בתור טפילות על כן אין לה חיוב לחיות את הדברים ועל כן היא לא יכולה להעביר את הדברים כראוי לבנים, ולכן לא מצינו באמת באשה אלמנה שיש לה מצווה של והגדת לבנך אלא כל מה שמצינו הוא רק גבי איש שהוא חייב להעביר את המסורת לבניו ולא אצל אשה.

ולפי זה מובן שלא מצינו אצל אשה שיהיה לה חיוב של עד שתחטפנו שינה, דבזה ודאי שעיקר החיוב הוא מחמת זה שאדם חי את עצמו בתורה כל כך מיוחדת עד כדי שכמו שלהבדיל ספר קריאה אנו לא גומרים עד שתחטפנו שינה כן צריך להיות ההרגשה באותו הלילה שהוא צריך להיות שלא יהיה אפשרות לישון עד שתחטפנו שינה.

והנה הקשינו בתחילה מאי שנא אשה שהיא אינה חייבת בהסיבה אא"כ היא אשה חשובה, ואילו עני שבישראל חייב בהסיבה אפילו שאין דרכו להסב, מכיון שאם הוא היה עשיר הוא היה מיסב.

ואולי אפשר לומר על פי הנ"ל דהביאור בזה הוא דגבי איש מכיון שהחיוב שלו הוא בעצם להרגיש כאילו הוא יצא ממצרים, על כן חיוב זה כולל גם את החיוב של 'הסיבה' שביאורו הוא בהרגשה הנ"ל אך גבי אשה אפילו אם היא מחוייבת בהסיבה היא לא מחוייבת אלא מצד 'אף הן היו באותו הנס' ועל כן בזה כיון שהצורה שלה כיום היא בלי הסיבה היא לא מחוייבת להסב.

(ואולי לפי זה יתבאר פליאה עצומה דמחד מבואר בר"ן דהטעם שאשה פטורה מהסיבה הוא משום שהיא משמשת לבעלה, ואילו גבי שמש הדין הוא דצריך הסיבה וכי המ"ב דהטעם בזה הוא שאע"פ שהוא משמש את אדונו הוא עדיין מחוייב להרגיש דרך חירות, ולכאורה קשה מאי שנא ולהנ"ל א"ש).

והדברים מוכרחים מעט דהנה מצינו תלמיד אצל רבו דלא צריך הסיבה, והוא פלא עצום מה הביאור בזה שתלמיד אינו צריך הסיבה, וכי ייתכן לומר שכיון שרבו אינו מרשה לו הוא נפטר ממצווה, ומהיכ"ת דיש בזה כזה פטור, ועוד הקושי העיקרי הוא אם באמת אין לו אפשרות איך מותר לו לכתחילה להיות אצל רבו והוא הוא מפסיד את

'נשים חייבות בארבע כוסות שאף הן היו באותו הנס' ועוד איתא בגמ' 'אשה אינה צריכה הסיבה ואי אשה חשובה היא צריכה הסיבה'.

וצריך עיון מאי שנא עני שחייב להסב אפילו שאצל עני עצמו ודאי שאין דרכו היה בהסיבה, ואילו אצל אשה אמרינן דהיא אינה חייבת בהסיבה מכיון שאין דרכה בזה, ואילו אשה חשובה היא חייבת מכיון שדרכה בזה, ואצל אשה רגילה לא אמרינן דכיון שאם היא היתה חשובה היא היתה מסיבה גם כאן היא תיסב, ומאי טעמא לא נימא שהיא צריכה לליל הסדר להראות את עצמו כמה שהיא חשובה וכמו שמצינו אצל המהר"ל שהיה מוציא כלים נאים להראות עשירות א"כ נימא גם אצל אשה כן.

איתא בחז"ל 'חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים שנאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים'. ומבואר חידוש נוראי שלא מצינו לו בכל התורה כולה שיש חיוב מיוחד על אדם 'להרגיש' כאילו הוא יצא ממצרים, ולא סגי בקיום המצווה בפני עצמה ללא הרגשה (אך בתוספת כוונה לצאת ידי חובה כמו שמצינו בכל המצוות שיש חיוב לצאת ידי חובה).

וצריך עיון האם באשה יש גם חיוב זה שהיא צריכה להרגיש כאילו היא יצאה ממצרים או לא, דמחד מבואר מחלוקת גדולה האם יש חיוב סיפור יציאת מצרים בנשים או דהוי מ"ע שהזמן גרמא גרמא ונשים פטורות, אך מאידך כלפי ההלכה הזאת של 'כאילו יצא ממצרים' לא מצינו להדיא האם יש דין זה.

איתא בשו"ע (או"ח סימן תפא ס"ב) חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח וביציאת מצרים ולספר בניסים ונפלאות עד שתחטפנו שינה'.

וצריך עיון האם נשים גם הן מחוייבות בזה כיון שהם מחוייבות בסיפור יציאת מצרים, ולא מצינו להדיא כן אך פוק חזי מאי עמא דבר דלא מצינו שנשים משתדלות להיות נעורות.

'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ד' לי בצאתי ממצרים'

צריך עיון האם כל זה הוא דין רק בבנים או שהוא גם דין בבת, ובמשנה מצינו שאם אין לו בן אשתו שואלתו ולא מצינו שיש חיוב על בת, ועי' באחרונים, וצריך עיון גדר החיוב ומה ההבדל בין בן לבין בת.

יסוד מחודש לחלק בין חיוב האיש וחיוב האשה

ואולי אפשר לומר יסוד מחודש לחלק בין החיוב של האיש לבין החיוב של האשה, גבי האיש מצינו שהוא מחוייב משום שזה גדר המצווה של סיפור יציאת מצרים, וכמו שכ' 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ד' לי בצאתי ממצרים', שהוא חיוב מחודש וכמו שנתבאר לעיל, אמנם גבי אשה כל מה שמצינו הוא שאשה מחוייבת מכיון ש'אף הן היו באותו הנס' ובתוס' כ' במגילה ד. דלשון זה שאף הן משמע שהוא משום שהן טפילות לאנשים ואין להם חיוב בפני עצמו.

ב ע ז ה ש י " ת

פלנו

מצוה בן!

לא יתן ילדם לחם לשבת כעץ ברחוק

בדאג שגם הם יהיו מסובין

כולנו שואפים לקיים את מצוות הלילה בהידור. אנחנו מכינים את כריות ההסבה, אופים את המצות עם החבורה המהודרת ביותר ומבקשים להרגיש כבני מלכים.

שמחת החג שלנו אינה שלמה כל עוד יש אברכים ומשפחות ברוכות ילדים בקהילתנו שמחששות למלא את שולחן החג כראוי ולהסב כבני חורין.

קופת הקהילה נמצאת במירון נגד הזמן בימים אלו. היעד שלנו הוא להפוך את המחזור לשפע, ואת הדאגה לשמחה. **כאשר כבר בשבוע האחרון זכינו להביא את שמחת המועד לחלק מן המשפחות ביד רחבה והשלמת המשימה חלילה**

אך ורק כך!

מחוך הרחבת הדעת. אנחנו נמלא את השולחן ונעניק לאבא את היכולת להסב בכבוד, כשבניו סביב שולחנו

משולחן מלכים

שאלות ותשובות ונידונים שעלו על שולחנו של מורינו הרב שליט"א

הרב ברוך מרדכי הלוי וולפא | הוגה ע"י מורינו הרב שליט"א

(אמנם) מה שיש שניסו והשרו חיטים ג' ימים, ולטענתם לא ניכר הבדל בין חיטים אלו לחיטים שלא הורטבו מעולם, ורצו מכח זה לאסור הכל. באמת אי היינו דנים לפי ראיות עינינו, היו גם שטענו דהאינא הבצק אינו מחמיץ כלל ללא חומרי התפחה, אולם פשוט שאין לנו שום כח לדון בכך ולחדש שנשנתו הטבעיים, ולא לצרף זאת כסנף, אכן ל"צ להחמיר יותר ממה שמבואר בפוסקים בגדרי לתיתה, וק"ל.

ומ"מ למעשה יש שכל בשם מרן הגריש"א ז"ע להחמיר, וע"כ אין דבריו למעשה, ולהשהות בפסח ודאי צריך להחמיר.

ולפלפולא יל"ד דאי"ז יותר מחמץ נוקשה אשר בזה הא פליגי רבוותא אי איכא ע"ז כל יראה.

אכילת חמץ שנמכר לגוי במכירת חמץ

שאלה: מהו חומר הענין של אכילת חמץ שנמכר לגוי במכירת חמץ.

תשובה: מנהג המדקדקין מקדמת דנא להשתדל שלא להסתמך על המכירה, וכמ"כ כבר במעשה רב הנהגת הגר"א ז"ע בזה, והכל לפי הענין ולפי מה שהוא אדם. אכן בשם מרן הגריש"א זצ"ל נתפרסם, שחשש במכירת חמץ ע"י מי שעדיין לא שומר תומ"צ דאינה רצינית, וגלוי לכל שלא יסכים לנו בזה באם ייווצר מכך הפסד, וממילא חמצו אסור מדינא אחרי הפסד. ברם נראה דזהו דוקא בכגון בעל חנות או סוכן שקונה קודם הפסד מהמפעל ומשווק לאחריו לחנויות, שהוא אין לו מה להפסיד ציבורית מלהתכחש למכירה בשעת נסיון, אבל חמץ שהיה בבעלות המפעל עצמו לא שייך בו חשש זה, כי אף מפעל לא יוותר לצמיתות על חותמת כשרות מהודרת בגלל הפסד חד פעמי של סחורה בכמות מסוימת, וממילא דעתם לקיים המכירה. ועכ"פ בודאי אין אומדנא דמוכח לא כן, וממילא כל המגיע מהמפעלים עצמם אין בו איסור מדינא. ומ"מ המדקדקים נוהרים כנ"ל, ואשרי חלקם.

(ובמק"א נתבאר דאפשר דיש לחוש דהגוי כמסר מודעא קודם דמעשיו לשחוק, וע"כ ל"ה מכירה, ויש להאריך).

שרייה בזמן הזה

שאלה: האם בזמנינו יש מקום להחמיר ב'שרייה', או שכיום לא מצוי החשש דאז שישאר קמח בתוך המצות.

תשובה: מי שנהגו בזה אבותיו ראוי שיחזיק במנהגם. אולם לענין מי שבא לנהוג בזה מחדש, הדבר תלוי, דלהחמיר מלשרות מצה במים צוננים, הוא חשש רחוק כאמור, אבל כשהמדובר על בישול או אפיה וכדומה, בזה שפיר שייך צד אחר לחומרא, (עכ"פ לבני אשכנז). דבאמת קרוב מאוד שיש בתוך המצות פירורים שנתחמצו, ואמנם בטלו ברוב קודם הפסח אחר שאינם ניכרים, אבל להכרעת הרמ"א (ס' תמו ס"ד) יבש ביבש חוזר וניעור בפסח, ואפילו באלף אסור. אמנם במשנ"ב (סק"ג) הביא דעת כמה אחרונים שכל חומרת הרמ"א דוקא בחוזר ובישול בפסח, ולא כשנשארה תערובת של יבש. וזה פתח גדול לקולא בחשש האמור של תערובת הפירורים, משא"כ מי שמבשל המצה אין לו היתר זה. (ומעין זה איתא בעולת שבת (ס' תנג), ובמג"א (ס' תנח סק"א) פליג עליה לפי דרכו, עיי"ש במחה"ש).

והענין ארוך דיש לדון אי תערובת שנעשית כשולחן הרעדלער חשובה לח בלח או יבש ביבש, עוד יש לדון משום תערובת בלעיות מכפולות, וצריך אריכות בזה.

וכן מצוי קצת מצות שיוצאות מהתנור, ונראה לעיניים מצד אחד כבצק שלא נאפה, ואיכא בזה צד דה"ז חמץ ואיכא חשש כנ"ל.

קמח המצוי בזמנינו לענין חמץ

שאלה: הקמח המצוי בזמנינו האם צריך לדונו כחמץ.

תשובה: לפי"מ שנמסר בעבר מבד"ץ העדה"ת, אין ברטיות של החיטים כשיעור לתיתה, וע"ע שונה הלכות תורת המועדים בסוף הספר מש"כ בזה. אכן למעשה לא כדאי להקל בדברים כאלו שעלולים להשתנות, ולכן יש להחמיר עכ"פ לענין כל יראה.

מצוות הסיבה, והוא פלא גדול.

אלא הביאור בזה ע"כ דבאמת אין הוא חיוב בפני עצמו של הסיבה אלא כל החיוב הוא רק עד כמה שהוא חי היום בהרגשה של דרך חירות, אך ברגע שהוא נמצא אצל רבו שאין לו רשות להסב, (ועי' הליכות שלמה דלא ראו לכתחילה לבקש מהרב להסב) נמצא דאצלו הדרך חירות הוא שונה.

ובאמת יש לעיין דהרי כל שתיית יין שתיקנו בז"ל הוא 'דרך חירות', וא"כ מהיכ"ת דגבי דרך חירות של שתיית יין בזה הדין הוא שהוא חייב אפילו אם הוא נמצא אצל רבו ואילו הסיבה הוא לא מחוייב.

ולכאורה היסוד בזה הוא שבאמת החיוב הסיבה הוא חיוב להיות דרך חירות עד כמה שאפשר ועל כן אם הוא תלמיד אצל רבו סגי בדרך חירות של שתיית יין דבזה לבד כבר יש את הקיום של דרך חירות, ולא צריך לזה שיהיה יותר חירות, וכל מה שרבנן תיקנו הוא רק שיהיה תוספת בחירות עצמה, ועל כן בזה ודאי אפשר לומר שאם הוא תלמיד בני רבו שהוא אינו צריך הסיבה אין הביאור בזה דכביכול הוא לא יוצא ידי מצוות הסיבה, מכיון שמצווה זו הוא ודאי יוצא ידי חובה, שהוא יוצא ידי שתיית יין אלא שאדם שיכול לעשות רמה מסוימת של הסיבה והוא לא עושה זאת, בזה הדין הוא דהוא לא יוצא ידי חובה, עכ"פ לפי זה ודאי מבואר דאין מצוות הסיבה היא כמצווה בפני עצמה אלא היא ודאי עומדת כמצווה המסתנת למצווה של מצה ומרור.

ולפי זה לא ייתכן שהוא יצא ידי חובת מצה ולא ידי חובת הסיבה כיון שאין זה כמצווה בפני עצמה אלא הוא כהשלמה למצווה אחרת.

ב ע ז ה ש י ת

ה'שְׁתָּא הַכָּא...

בְּנֵי חוּרִין!

לא נשאיר אותם
עם המצות,
נדאג שגם להם יהיה
שולחן ערוך!

אנחנו כבר שם. הבית מצוחצח, הכלים כבר בחוץ, וההכנות האחרונות בעיצומן. אבל בעוד שאצלנו הבית מתמלא בשמחת החג, ישנם בתים כאן בשכונתנו, ממש בספסל לידנו בבית הכנסת, שבהם המילים 'השתא עבדי' אינן רק זכר ליציאת מצרים - הן מציאות יומיומית של דאגת קיום ומחסור בסיסי.

זה לא נראה אולי מבחוץ, יש כאלו שמנהלים אורח חיים תקין לגמרי, ואף יותר מכך, אבל... קושי כלכלי רגעי, חובות שנוחתים פתאום, שמחות מרובות בלע"ז, גורמים ללחץ פתאומי, שלא נותן לחג להיכנס כראוי, לעמוד בהוצאות לכל בני המשפחה, לשמוח ולשמח בו את בני הבית, מורינו הרב שליט"א הוא זה שאזנו קשבת למצוקותיהם, וזו חובתנו!

מצוות השעה: קמחא דפסחא!

בימים אלו, מוטלת עלינו החובה ההלכתית והמוסרית וכפסקו של הרמ"א בריש הלכות פסח שחייבים ליתן לזה - חובה שהיא זכות, 'עניי עירך קודמין', והקורבן קורבן קודם.

מגבית 'קמחא דפסחא' של קופת הקהילה נמצאת בעיצומה, והיעד ברור: שכל משפחות הקהילה יכנסו לחג בהרחבה ובשמחה.

"שבת הגדול" - בואו נפתח את הלב, נקיים "כל דכפין ייתי וייכול" הלכה למעשה, ונעניק למשפחות הקהילה את שמחת החג כראוי.

מהנת האפיקומן

של בני הקהילה לאחינו ובשרינו

על זאת שבחנו אהובים

בהתקדש חג המצות הננו בזאת להביע יקר ותהילה, לבני הקהילה הקדושה, אשר נדבה רוחם אותם והבינם מדעם, להיענות לקריאת מורינו הרב ורבני הקהילה שליט"א, במגבית 'קמחא דפסחא' עבור שמחת המועד למשפחות עמלי התורה בטהרה מתוך הדחק, ובזכות מסירות ליבם ונפשם, זכינו בחסד הבורא להביא את צרכי החג ברוחב לב, בהשתדלות קופת הקהילה

בסך כ- 200,000 ₪

כה יתן ד' וכה יוסיף, להרבות שמחה ונחת בבית כל בני הקהילה, ונזכה לראות בישועת עולמים, לאכול מן הזבחים ומן הפסחים, במהרה בימינו, אכי"ר

ביומו במנין ה'תיקין', בהיותו מקום תפילה יחידי בכל הסביבה.

אט אט הצטרפו אברכים ומשפחות נוספות כאשר שמו יצא לשם ולתהילה, ברוממות הגדולה האופפת את כל באי שערי, בלימוד התורה בעיון תפילה, ובכל דרכי העבודה, תחת דגלו של מורינו הרב שליט"א ואיתו עימו רבינו הגר"א שליט"א ורבי הקהילה המאצילים מרוחם על כל באי ביהמ"ד, בהליכה בדרך האמת ללא כחל וסרק, במסירות הלב והנפש של גבאי ביהמ"ד להלך לפי רוחו של כל אחד ואחד, בבין אדם למקום ובבין אדם לחבירו, בשמחות וחלילה בעת עצב ל"ע, איש רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק, כל משפחות בני הקהילה יחדיו, והמקום נעשה צר מהכיל, אין זה סוד שהמנינים בבית שני הינם בגדר 'עומדים צפופים'... כך שבעמדינו בשנת העשור לייסוד בית מדרשינו, הרי המקום כבחינת 'מועט המחזיק את המרובה' וחייבים פתרון...

כך שקדו ועמלו הגבאים זמן ממושך על תכניות שונות, ולבסוף בברכת מורינו הרב התקבלה תכנית של הרחבה ופיתוח להיכל הבית שני, שמטרתה גם עבור מתפללי ולומדי ההיכל, ואף באפשרות להרחבת היכל בית המדרש במועדי השנה ובעתות שמחה.

בשלב ראשון הורחב המקום להיכל גדול, שיש בו מקומות רבים נוספים, ובו הועמדו אף עמודות נוספות עבור אוצר הספרים הגדול, כשעלות הבניה הראשונית הינה כ- 60,000 ₪ אותם נטלו על עצמם גבאי ביהמ"ד בס"ד.

כעת אנו פונים אל עבר השלב השני לקראת זמן הקיץ הבעל"ט, בו בעזרת ד' תושלם הבנית בפאר והדר כראוי למקדש מעט, בתאורה וחלונות, תקרה מוסדרת וראויה, ואף בהוספת קיר הזזה שימשם להרחבת בית המדרש המרכזי בימי המועדים, בשמחת התורה ובזמנים נוספים.

העלויות החדשות הינם גבוהות, ואך ורק בכח הרבים ניתן להמשיך הלאה, ובזאת נקראים כל באי שער בית ד', לעמוד לימינו לשככלו ולרוממו, למעננו ולמען דורותינו, בעבור השכינה הקדושה, בזאת לפאר ולרומם את בית אלוקינו, להרחיב את גבולי הקדושה -

יחד נחזקה את בדק הבית!

מאז ימי הסליחות שלהי שנת השמיטה - אלול תשע"ה, הימים בהם נתייסדה קהילתנו, לאחר שנות התלכדות של כל בני לוי לקריאת 'מי לד' אלי', כאשר התורה הקדושה הושפלה בראש חוצות, והמוסרים נפשם ומאודם למען ד' ותורתו נרדפו עד צוואר, הונחה אבן הפינה לייסוד קהילת בני התורה הראשונה בעירנו, כאשר בני התורה שבשכונתינו התלכדו יחד לקומם קרנה של תורה, להקים משכן לשכינה הקדושה, על שמו ולזכרו של רבן של ישראל מרנא הגריש"א ז"ע, בו נזכה לקומם את דורותינו בדרך ישראל סבא, ועונדים עטרה לראשם את מורינו הרב שליט"א מרא דאתרא, ועמו רבינו הגר"א שליט"א העומדים בראש המחנה יחד עם רבני הקהילה. בימים ההם זכינו לעצתו וברכתו של רבינו הגדול מרנא ראש הישיבה הדרכי שמואל ז"ע ששמח בכל לב ועודד את הקמת הקהילה. וכך שימש

ביהמ"ד במשכנו הראשון לימי השבתות ובין הזמנים בלבד, לצד כולל ערב מידי לילה, כשהוא מתפתח אט אט בכינונו של אוצר הספרים הרחב, ובהתקבצות תלמידי חכמים למקום שמגדלים בו תורה ותפילה, ונהפך לאבן שואבת למבקשי האמת.

בנסיבות הימים, החלו הגבאים לתור אחר מקום חדש, שיהיה משכן לכל ימות השבוע, וכך בליל שבת זכור תשע"ח עד בהילו נרו של רבינו הגדול ז"ע עלי ראשינו, נכנסו למקום

החדש לתפילת קבלת שבת וערבית של ליל שב"ק, עם שיעור ראשון ממורינו הרב שליט"א, בתחינה כי יהי הבית גדול לד' ולתורתו. שעות ספורות לאחר מכן בעיר הקודש ירושלים כבה נר ישראל, עמוד האש אשר לפני המחנה נעלה בסערה, והיה העולם שמים... אך יחד עם השבר הגדול, קמה אלומתינו וגם ניצבה, ביתר שאת ויתר עז, בהרמת קרנה של תורה במסירות נפש בכל אתר ואתר, ובתוכם בני קהילתנו, כאשר מאותה השבת החלה התפתחות מואצת בבית מדרשינו.

לצד הרחבת המקום ושכלולו כראוי לבית ד', הוקם הבית שני מצידו של בית המדרש, הורחב אוצר הספרים, נרכש ריהוט חדש להיכל ביהמ"ד, ובמסירות ליבם ונפשם של הגבאים, נבנה הבית לכבוד ד' ותורתו. בשבתות נוסף המנין השלישי בבית שני שמשמש במקביל כעזרת נשים לימים הנוראים. כך הוקם המשכן שנעשה בקדושה ובטהרה, כשקול התורה והתפילה אינו שובת ממנו בכל עת ובכל שעה, בימים כתיקונם ואף בימי סער וסופה, כשלכולנו זכורה תקופת תבהלת המגפה, בו לא שבת קול התפילה מבית ד' מידי יום

ביאור נאה למה כל ז' ימי הפסח נקראים בשם חג המצות הרב שמואל מרקוביץ

פסח שהיא המצה שאנו מחוייבים לאכול) והיא תרופה לכל השנה.

ויש להבין כי לפי האמור שע"י אכילת המצה בליל פסח כבר טועמים מהרפואה כך שכבר מובטחים שלא יהיה שום נזק באכילת החמץ במשך השנה אם כן למה נאסרה אכילת חמץ בכל שבעת ימי הפסח, אכן יש לבאר זאת ע"פ מה שאמרו בגמ' (יומא ד.) על הכתוב (שמות כד) 'ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי' לא בא הכתוב אלא למרק אכילה ושתייה שבמעיו לשומו כמלאכי השרת כלומר שבתחילת עליית משה רבינו אל הר סיני הוא לא אכל ולא שתה ששה ימים כדי שבהם יתמרק ויתנקה מכל האוכל והשתיה שבמעיו, וביום השביעי כשכבר היה נקי מכל אוכל אז קרא ה' אל משה! ומעתה יש לומר שכמו שאפילו משהו חמץ אוסר את כל התבשיל מדרבנו, כמו כן הכזית מצה שחייבים לאכול בליל הפסח שהיא רפואה לכל השנה הרי היא מגיעה למלוא השפעתה כאשר כבר התמרק האדם מכל החמץ שבמעיו, ממה שאכל לפני פסח ולכן נאסרה חמץ בכל ז' הימים כדי שביום הז' כבר יהיה האדם ממורק מכל חמץ ולא תהיה לו שום חיות מהחמץ, ואז יגיע הכזית מצה של הלילה הראשון למלוא השפעתו.

ולפיכך נמצא שמה שאין אוכלים חמץ כל הז' ימים, הוא זה שיגרום שתשפיע ותפעל בנו אכילת המצה הראשונה, ובכל יום ויום מימי הפסח מתמרק יותר החמץ, וממילא מתפשט בו יותר המצה וכבר מובן למה נקראים כל הז' ימים חג המצות כי איסור חמץ בז' ימים נועד כולו כדי לקיים ולחזק את השפעת אכילת המצה של הלילה הראשון וגם מובנים דברי הט"ז הנ"ל שכל ז' ימי הפסח נגזרים אחרי הלילה הראשון.

הנה הק' הט"ז (או"ח סי' תרסח), למה נקראים כל ז' מי הפסח בשם 'חג המצות' והרי אין חיוב לאכול מצה אלא בלילה הראשון, ובשאר הימים הוא רשות, ואין חיוב בהם אלא להמנע מחמץ, וא"כ לכאורה היה ראוי לקרואם על שם איסור חמץ, ולמה נקראים בשם 'חג המצות' אמנם ראה מה שתירצנו זאת בפ' ד', עוד יש להוסיף דלפי שיטת החזקוני ודעימיה הסוברים שיש מצוה (קיומית) באכילת מצה בכל ז' ימי הפסח הרי מובן היטב למה כל ז' הימים נקראים בשם חג המצות שהרי יש בהם מצוה קיומית לאכול מצות.

ומתוך הט"ז כי הנה כל ז' ימי הפסח נגזרים אחרי הלילה הראשון כי בשבילו באו ז' ימים וע"כ הם נקראים חג המצות, (ודבריו זקוקים לביאור), ובפרסד יוסף והתורות אהרן (פ' בא) מבארים את הענין הזה שז' ימי הפסח נגזרים ומשלימים את הלילה הראשון על פי מה שאמרו בזוהר הק' (תצוה קפג) לאחר שהקשו שם שלאחר שבימי חג הפסח זכו ישראל והתנתקו מהלחם הנקרא חמץ דהיינו מתחת יד הקליפות, אם כן היה ראוי שגם חג השבועות יתנתקו לגמרי מהחמץ ולא יראה כלל, ולמה זה קרבן של שתי הלחם בחג השבועות הוא מחמץ, ותירצו שכשיצאו ישראל ממצרים לא היו יודעים את עיקר וסוד האמונה, אמר הקב"ה יטעמו ישראל את המצה שהיא רפואה (מע"י) ודעות כוזבות, וסגולתה לקבל על עצמו אמונה שלימה ועול מלכות שמים) ובזמן שיאכלו רפואה זו של המצה לא יראה להם מאכל אחר דהיינו חמץ, אמנם אחר שאכלו את המצה (בימי הפסח) שהיא רפואה להכנס ולדעת בסוד האמונה השלימה אמר הקב"ה מכאן ואילך ראוי להם החמץ ויאכלו אותו, כי כבר לא יוכלו להזיק להם, וכו', נמצא שלפי הזוהר הק' הרי בכל שנה ושנה המצה שאנו אוכלים בפסח (ובפרט בליל

דברות אליעזר

הרה"ג רבי אליעזר גינסברגר שליט"א

מצוה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסבין בבני ברק, והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם: רבותינו, הגיע זמן קריאת שמע של שחרית.

אמר אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדך שנה בן זומא: שגאמר, למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך - ימי חייך - הנמים, כל ימי חייך - הלילות. ונחמדים אומרים: ימי חייך - העולם הזה, כל ימי חייך - להביא לימות המשיח.

מקשים המפרשים, הלוא תניא בברכות דף ט א 'ואכלו את הבשר בלילה הזה, רבי אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה הזה ונאמר להלן ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה, מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות. וא"כ לשיטתו גם סוף זמן סיפור יציאת מצרים הוא עד חצות בלבד כדאמר בהגדה 'יכול מראש חדש (יהיה חובה) לספר ביציאת מצרים) תלמוד לומר 'ביום ההוא' אי ביום ההוא יכול מבעוד יום תלמוד לומר 'בעבור זה' בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך וא"כ איך ישב ראב"ע עם שאר החכמים כל הלילה וגם אחרי חצות הלא זה הודאה בשיטת החולקים עליו, עוד הקשה המלבי"ם על המימרא שלאחר זה 'אמר ראב"ע וכו' והלא מימרא זו אינה עוסקת במצוות סיפור יציאת מצרים של ליל ט"ו אלא במצות זכירת יציאת מצרים של כל לילות השנה ומה ענינה של מימרא זו בהגדה של פסח.

ויש ליישב קושיא אחת בחברתה, שכשראו שאר החכמים שר' אלעזר בן עזריה ממשיך לספר עמם ביציאת מצרים גם אחרי חצות, אמרו לו אם כן אתה מודה לשיטתנו שהמצוה שייכת כל הלילה גם לאחר חצות, ועל זה ענה להם ראב"ע שלא כן הדבר, כי הסיבה שאני ממשיך לשבת אתכם גם אחרי חצות אין זה מטעם המצוה של סיפור יציאת מצרים בליל ט"ו, שזה לשיטתי לא שייך אלא רק בזמן שמצה ומרור מונחים לפניך דהיינו עד חצות, אלא אני ממשיך לשבת אתכם לשיטתי (שאתם חולקים עלי בזה) שבליילות כל השנה יש מצוה להזכיר יציאת מצרים, וזה הוא הקשר בין שתי המימרות הנ"ל. ובאמת בירושלמי הגירסא היא אמר 'להן' ראב"ע הרי אני כבן שבעים שנה וכו'.

ב • ס • ע • ת • א • ר • ש • ה • י • א

ואהי להם למקדש מעט

"אמר רבי
יצחק: אלו
בתי כנסיות
ובתי
מדרשות"

(מסכת סנהדרין)

לְחֹכְבִּים

את בית אברהם

כולנו שותפים בבנין הבית - לכל אחד יש חלק במקדש מעט הפרטי שלנו

בענין שבת הגדול

הרב י. גולדשטיין

מובא בשו"ע (ריש סי' תל): 'שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול מפני הנס שנעשה בו'. ובמ"ב שם ביאר: 'שבשעה שיצאו ממצרים היה עשרה בניסן ביום שבת ולקחו כל אחד מישראל שה לפסחו וקשרו כ"א מישראל שה לפסחו וקשרו בכרעי המטה. כמשי"ב בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו' והמצרים ראו זה ושאלו למה זה לכם והשיבו לשחטו לשם פסח במצוות ה' ה' עלינו והיו שינהם קהות על ששוחטין את אלהיהן, (ו"מ) דהשניים נחלשו. ויעוין ירמיהו לא כח עה"פ 'ושיני בנים תקהינה'), ולא היו רשאים לומר להם דבר ומפני שאז היה עשירי בחדש שבת ע"כ קבעו לקרות שבת שלפני הפסח לעולם שבת הגדול'. ומבואר דמחמת הנס דלא היו רשאים לומר דבר קרוי השבת גדול. וצ"ב דבמה נתייחד נס זה משאר ניסים כגון עשר המכות וקריעת י"ס דלכאורה היה יותר שינוי טבע ואמאי בנס זה נתייחד שבת הגדול. וגם העירו דמשמע מהש"ע דיש בזה הלכה לקרוא לשבת שבת הגדול וצ"ב.

ושמעת לבאר דעיקר הנס בשבת הגדול הוא מה דנתעוררו מעצם לשחוט הפסח. דאף דמבואר דהיה נס דלא יכלו המצרים להזיק. (דיש לשונות בראשונים דהטעם דהמצרים לא יכלו לעשות דבר מחמת דהקב"ה הביא עליהם חולי). מ"מ עיקר הנס הוא מצד ישראל עצמם דאף דעד עתה היו במצב של שיעבוד מ"מ עכשו הרימו ראש. ועיקר בנס הוא מה דלא חששו ישראל וקשרו הבהמות למיטות. ומחמת הנהגת ישראל קהו שינהם. דיעוין בב"ח סי' תל דכתב 'כי רובם של ישראל עבדו עבודה זרה וכו' ועל כן היו שינהם קהות כי עד עתה עבדו לו ועכשו שוחטין את אלהיהן של עצמם למטה כי בזה ישחטו למעלה', ומבואר מדבריו דמחמת מעשיהם של ישראל קהו שינהם. (ואף אם היה נס מ"מ היו גם מחמת מעשיהם).

ודבר זה הוא ענין של גדלות. וצוין לי הר"א רובין שליט"א לדברי הגמ' בב"מ יב: 'אלא גדול וסמוך על שלחן אביו זה קטן קטן ואינו סמוך על שלחן אביו זה גדול'. ומבואר דאם אין סמוך על שולחן אחרים הוא גדלות. וכמ"כ כאן בשבת הגדול דשחטו הפסח כבר לא היו תלויים בפרעה וע"כ חשיב דיצאו מקטנות לגדלות. (ויש לשייך למובא דסמוכים עתה על תכא דרחמנא. (שולחננו של מקום מובא בתוס' פסחים מב). דהכל מכלל ביטול השייכות לשולחנו של פרעה דע"ז הוא קטנות ודו"ק). וזה עיקר בגאולה מה דהיה תחילת הדבר דלא חששו מהמצרים. ויבואר לפ"ז גם שאר הטעמים שקרוי השבת בשם שבת הגדול. (כגון המובא בשיבולי הלקט סי' ר"ה היום של שבת נראה כגדול מחמת אריכות הדרשה. וגם מובא בזה טעם דקרוי גדול מחמת דגדול העיר דורש). דהכל מאותו ענין להחשיב דמעכשו וכנסו למצב של גדלות וע"כ ממילא הכל באופן של גדלות אריכות היום והדרשה וגם דגדול העיר דורש. (אך לא דזה עיקר הטעם לשם גדול).

וגם י"ל דהטעם דבעינא לקרוא ליום זה שבת הגדול הוא דחלק מהעבודת היום הוא ליכנס למצב של גדלות. וזה ההכנה לחג הפסח.

המשך מעמ' א' | פנינה במצות 'והגדת לבנך'

הרב ברוך מרדכי הלוי וולפא

'בניכם' למעט בנותיכם, עייש"ה ויל"פ, וע"ע בהליכות שלמה פסח ובהגדת מועדים וזמנים).

ונראה בס"ד לפשוט נידון זה מדינא דבן סורר ומורה, דהנה תנן בסנהדרין רפ"ח 'כי יהיה לאיש בן' בן ולא בת, ובגמ' דס"ט סו"ע"ב, תניא אמר רבי שמעון בדין הוא שתהא בת ראויה להיות כבן סורר ומורה שהכל מצוין אצלה בעבירה (פרש"י), וכשהיא זוללה וסובאה בקטנותה סופה כשלא תמצא למודה עומדת בפרשת דרכים ומרגלת הבריות לעבירה בשביל אתנן) **אלא גזירת הכתוב היא בן ולא בת**, ע"כ. ולכאורה חזינן מכאן דגם כשיש סברא דבת נמי כבן ועדיפא מיניה, מ"מ אם כתוב 'בן' היינו דוקא בן ולא בת, ובפשוטו ה"ה הכא לא תהא מצוה להגיד לבת.

אבל באמת אחר העיון בדברי הלח"מ על הרמב"ם שם מבואר איפכא, דז"ל הרמ' (פ"ז ממרים ה"א) **גזירת הכתוב** היא שלא יסקל אלא בן סורר ומורה, אבל הבת אינה נידונת בדין זה **שאין דרכה להמשיך באכילה ושתיה כאיש**, שנאמר בן סורר ומורה ולא בת ולא טומטום ואנדרוגינוס, ע"כ. ותמהו הרדב"ז והלח"מ על אתר דאך כתב רבינו שהוא סברא איפכא מדברי ר"ש בש"ס, וגם הרי איהו גופיה פתח ואמר דגזיה"כ הוא שדוקא בן, וצ"ב.

ומתוך הלח"מ בזה"ל, ואולי שהוא מפרש כך, בודאי שמן הדין ראוי היה שהבת תידון כבסו"מ, ואע"פ שיש בה קצת טעם לחלק בין בת לבן, דבת אין דרכה להמשיך באכילה וכו', לא היה טעם זה מספיק, אלא **דכיון דבבן עצמו הוא גזירת הכתוב**, דמן הסברא ודאי אין ראוי לענשו בשביל שגנב וקנה בשר ויין אלא שהתורה גזרה כך וכו', **אם כן אין לך בו אלא חידושו וכיון שיש קצת טעם לחלק בין בן לבת מחלקינן ונאמר דבן ולא בת וכו'**, וזהו שא"ר שמעון אלא גזירת הכתוב הוא בן ולא בת, כלומר כיון שבן עצמו הוא גזירת הכתוב אם כן נאמר דלא בת כיון שיש בה קצת טעם, ע"כ.

הרי ברור לפי דברי הלח"מ דבמצות הגדה לבנים ודאי גם הבת בכלל, חדא שאין מצוה זו חידוש וכמובן, ותו דע"כ אם נשים מצוות בסיפור יציאת מצרים אין סברא לחלק כאן בין בן לבת, ושפיר גם בהגדה להן מתקיימת המצוה כראוי וק"ל. (א"ה), ואכתי יש להסתפק קצת אם בת לגמרי כבן או שמ"מ בן עדיף, ולשון הערה"ש סי' תע"ג סכ"א דאם אין לו בן תשאל הבת ואם אין לו בת תשאלנו אשתו או אחר, אך סתימת הברייתא לא משמע דיש עוד דרגה אמצעית, ותן לחכם ויחכם עוד).

ברכת מוצעדיך

בפרוס חג המצות

נשגרה במורא

קדם

האיש אשר על העדה

מורינו הרב שליט"א

מרא דאתרא דקהילתנו

רבינו הגר"א ליברמן שליט"א
ורבני הקהילה שליט"א

ברכת

פסח כשר וגשמה

יהא רעוא שיזכו להאריך ימים על ממלכתם, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, לגדור גדר ולעמוד בפרץ, ונזכה עוד בשנה זו לאכול מן הזבחים ומן הפסחים בבנין בית קדשנו ותפארתנו, ומלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים, אכ"ר.

בן הקהילה – רבן, ויחזקיהו

ברכה לראש משביר

בשם כלל משפחות בני הקהילה, נשגור כסא דברכתא לקדם גבאי בית מדרשינו, האי גברא יקרא, הנושא בעולו בכל עת ובכל שעה במסירות לב ונפש, אשר נשאו ליבו בחכמה לשאת את משא הבית הגדול שמגדילין בו תורה ותפילה, וד' עמו בכל אשר הוא עושה להרבות עמלה של תורה ולרומם קרנה בין כתלי בית מדרשינו בחווותא דאורייתא, בשיעוריו הבהירים מפיו ומפי כתבו, מידי שבת בשבתו להאיר צפונות הפרשיות ועינינו דיומא וסוד טעמיהם, אשר ברוח לבבו עומד כל ימות השנה לימינם של עמלי התורה בטהרה מבני קהילתנו ורב הנסתר על הגלוי

הרב האתון

רבי יעקב ישראל שניידר שליט"א

ראש הכוללים שבבית מדרשינו

שלא חסך עמל וטורח להעמיד את צרכי המועד לרווחות משפחות בני הקהילה ברוח גדיה ונפש חפצה, והגדיל כפלים לתושיה בעמל נפש ורוח יהי רצון שיוזכה להמשיך ולראות ברכה והצלחה בכל מעשי דידו, ולישב על התורה והעבודה מתוך יישוב הדעת, להבביר חילים לתורה ולתעודה, מתוך נחת מכל יוצ"ח הוא וביתו וחי' לאר"י העומדת לימינו בכל מפעלותינו, לאורך ימים ושנים

הנה איתא בגמ' (פסחים קכ.) 'ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלהיך, מה שביעי רשות, אף ששת ימים רשות. מ"ט, הוי דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא. יכול אף לילה הראשון רשות - ת"ל על מצת ומררים יאכלהו. אין לי אלא בזמן שביהמ"ק קיים, בזמן שאין ביהמ"ק קיים - מנין, ת"ל בערב תאכלו מצת, הכתוב קבעו חובה'. ובפשוטו מבואר מדברי הגמ' דחייב אכילת מצה בכל הששה ימים אינו חובה אלא הוא רשות, שאין חייב לאכול מצה כל שבועה ימים אלא רק ביום הראשון.

אמנם ידוע דדעת הגר"א היא דאכילת מצה היא מצווה בכל השבועה ימים, וז"ל מעשה רב (קפה) שבעת ימים תאכל מצות כל שבועה מצוה ואינו קורא לה רשות אלא לגבי לילה הראשונה שהיא חובה ומצוה לגבי חובה רשות קרי לה אעפ"כ מצוה מדאורייתא הוא, וכן פירשו יום טוב אין צריך אות פסח במצה סוכות בסוכה ועוד כמה ראיות, והיה מחבב מאד מצות אכילת מצה כל שבועה' והובאו דבריו במ"ב (או"ח תעה מה).

ותוכן ראיית הגר"א הוא מהא דאיתא בגמ' (מנחות לו:) 'ר' עקיבא אומר: יכול יניח אדם תפילין בשבתות ובימים טובים, ת"ל והיה לאות על ידך ולטוטפת בין עיניך, מי שצריכין אות, יצאו שבתות ויו"ט שהן גופן אות'. **והטעם** שיש אות גם בחול המועד, לכאורה נחלקו בתוס' מהו האות שיש בחול המועד פסח, בתוס' (שם) כ' דהוא משום ד'איכא אות בפסח דאסור באכילת חמץ' ומשמע מתוס' דעצם זה שהוא אסור באכילת חמץ הוא סיבה לאות, אמנם בתוס' במו"ק יט א' כ' וז"ל 'יש לומר הואיל ואוכל מצה ויושב בסוכה אין צריך אות' ומבואר להדיא דהוא משום אכילת מצה שהוא נקרא אות, ובאמת דלכאורה הוא פלא דתמיד אות הכוונה בזה הוא דבר חיובי אך כאן פתאום

מצונו בדבר שאינו חיובי אלא הוא שלילה של הדבר ולכאורה דבר כזה אינו נחשב אות אלא הוא רק אם הוא דבר חיובי.

ועוד מצונו בדברי החזקוני (בא יב יח) שאם אכל מצה כל שבועת הימים קיים הפסוק זה של שבועת ימים מצות תאכלו והביאו בשו"ת חתם סופר יו"ד קצא.

וכן דקדק השדי חמד (מערכת חמץ ומצה יד י) מדברי התרגום יונתן בן עוזיאל על הפסוק לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני (דברים טז ג) ותרגם 'שובעא יומין תיכלון לשמיה' ואם לא היה מקיים בזה מצוה מדוע צריכים שיאכל מצה לשמה, אלא ע"כ שמקיים מצוה ולכן צריך שתהיה מצה שנעשית לשם מצוה.

קושיית הראשונים בברכה על אכילת מצה כל שבועה

והנה הקשו הראשונים מ"ט לא מברכים על אכילת מצה כל שבועה כשם שמצונו גבי אכילת סוכה שיש ברכה כל שבועה, ולכאורה הוא פלא מה קושייתם והרי הדברים פשוטים דאין כלל דמיון בין שני הדברים, דהא גבי סוכה יש מצווה קיומית לישב בסוכה,

וכל זמן שהוא יושב בסוכה יש לו מצווה, ואילו גבי אכילת מצה אין כלל מצווה באכילה אלא כל המצווה הוא לא לאכול חמץ, ואין שום שייכות לאכילת מצה.

והנה ז"ל הרשב"א (שו"ת ח"ג סי' רפז): 'עוד אמרת הא דאמרין גבי סכה דגמרי' ט"ו ט"ו מחג המצות מה מצה לילה הראשונה חובה ושאר הימים רשות, א"כ מה טעם מברכין על הסכה כל שבועה מה שאין כן במצה, ואמרת דלא גמרינן חמשה עשר חמשה עשר מחג המצות אלא לענין אכילה בלבד אבל מצות ישיבה יש בכללה דברים הרבה צריך שיתקיים אחד מהם ואם לא קיים אחד מהם כבר בטל

גודל קדושת הלילה

אכן קדושת ליל פסח גדולה מאד מאד, כי בה שבר הקב"ה את כל מ"ט שערי טמאה שהיו אבותינו מוטבעים בהם, והוציאם לחרות מכל שעריה. ועוד שזה תלוי בזה אם הנפש יוצא משעבוד הטומאה, מיד הגוף יוצא משעבוד האומה, והעמידם על שער ראשון משערי בינה המקדשים. והתחילו לספור ספירת העומר בלילה הזה, ובלילה השני זכו לשער השני, וכן בכל יום נתעלו שער אחד, עד שביום מ"ט זכו לשער מ"ט, ולקבל התורה למחרתו, ונאמר עליהם (תהלים פב) 'אני אמרתי אלקים אתם'.

וכן בכל שנה נוצץ בליל פסח הקדושה הראשונה, ולכן גם הבן גם האב חפשים בלילה הזה מהטומאה, ולכן ציונו ה' לדבר על לב בנינו בלילה הזה המקודש, להשריש בלבם אמונת ה', ומה בצע כי נעבדנו, וכל זה ע"י העקרים הנצרכים לזה, ששרשם יצ"מ, ומתחלה צריך להכין עצמו לישב בשמחת מצוה ודרך חרות, שיהיו הדברים יוצאים מלבם, ועי"ז יכנסו בלב בניו, ויושרשו שרש פרי יראת ה' ואמונתו כל ימיהם וכו'.

וידוע אני שימצא מי שיתחכם נגד דברי, אבל אתם בני שמעו לאביכם ותחי נפשכם ונפש בניכם, ולא תחוסו אף אם אולי תמשך קריאת ההלל אחר חצות, או אפילו ספק אכילת אפיקומן, כי בזמן הזה נהוג שמתפרדת החבילה אחר האכילה, משא"כ בזמניהם היו עוסקים ביצ"מ כל אותו הלילה וכו', דבור אחד מספור יצ"מ הוא מצות עשה חשובה מאד, ואכילת מצה עד חצות תליא בפלוגתא, וכשתדקדק היטב תמצא שגם הארבע כוסות טפל להסיפור.

(ספר מנוחה וקדושה פרק יט)

המשך בעמ' י"ז

ב.ס.ע.ת.א.ר.ש.י.א.

אין המלאכה נקראת אלא על שם גאמרה

אפשרות מיוחדת להנציח לדורות את שם ההיכל לזכר, לעילוי נשמת קרוביכם ומכריכם יש לפנות בהקדם לגבאים!

לרומם

כולנו שותפים בבנין הבית - לכל אחד יש חלק במקדש מעט הפרטי שלנו

כולנו שותפים בבנין הבית - לכל אחד יש חלק במקדש מעט הפרטי שלנו

צפונות רבותינו קמאי

הריטב"א

• **כתב הריטב"א** על צורת חיוב אמירת ההגדה: 'וחייב אדם לומר ההגדה בנעימה ובקול רם בכל כוחו' (ויע"ע במדרכי ברכות טז) דסיפור הוא לשון קול רם, וא"כ מצות ההגדה קראוהו חכמים 'סיפור' ציאת מצרים).

• **ביאר** מדוע נאמר הא לחמא עניא בארמית. א. 'כדי שלא יכנסו שדים אצלינו'. ב. 'תיקנו אותו בלשון בבלי כדי שיבינו הכל, כי בזה הלשון היו מדברים'. ג. 'כדי שלא יכירו המלאכים ויקטרגו עליו כשאנו מתפארים בכל זה, ויזכרו עונותינו שאין אנו כדאי ליגאל'.

• **הקשה** על אמרינו 'ויוציאנו ה' ממצרים לא ע"י מלאך ולא ע"י שרף אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו', ממה שכתוב (במדבר כ טז) 'וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים'. וכתב לתרץ 'יש לפרש בדרך פשט כי ויוציאנו שב לבוא ית', והמלאך שאמר וישלח מלאך אומר על משה רבינו ע"ה'.

• **הביא** לבאר אמרינו 'ובמורא גדול זה גילוי שכינה', וז"ל: 'ואימתי נגלה עליהם, ב' פעמים. א' ב"ר שנה' וידבר ה' אל משה ואל אהרן, ואמרו חז"ל שהקול נשמע בכל ארץ מצרים. וכן בלילה בשעת הגאולה. וכמו"כ ראוהו על הים. ונקרא מורא כי הרואה פני שכינה ירא מאד ונרתע ונבהל ונופל על פניו. ובספרי אמרו ולכל המורא הגדול זו קריעת ים סוף, כי שם ראו פני שכינה ואמרו זה קלי ואנוהו'.

מצות אכילת מצה כל שבעה | המשך מעמ' ט"ז

ששם אין חיוב נוסף אלא יש רק את הקיום של מצות אכילת מצה, ולפי זה נראה דגם בתוס' שאומר שהוא אות של איסור אכילת חמץ אין הכוונה בזה שהוא רק איסור אכילת חמץ בלבד אלא הביאור הוא 'דמצה הוא קיום של האיסור אכילת חמץ משום שההיפך מחמץ הוא 'מצה' ונמצא לפי זה דכ' באיסור אכילת חמץ גם אכילת מצה.

והנה כתב בעל העיטור (הל' מצה ומרור): 'בסוכה כי בעי למיכל בסוכה איכא עליו מ"ע דבסוכות תשבו אבל גבי מצה כי בא למיכל ליכא עליו מצות עשה דמצה אלא לאו דבל תאכל חמץ ואין מברכין אלאו'. וכן כתב המג"א (או"ח תרל"ז) בשם המהר"ל שאין מברכין על מצה כל ז' משום 'שאין מצה באכילתו אלא שאין אוכל חמץ משא"כ בסוכה'.

והדברים פשוטים שאין הכוונה בהם כפשוטו שאין הוא מצווה אלא רק היכ"ת לא לאכול חמץ דהא א"כ אין שום התחלה של קושיא ואין בזה שום שאלה וביותר שהרי בפסוק כ' הפוך שהרי כ' 'שבעת ימים תאכל מצות' אלא הביאור בזה הוא על פי הנ"ל דהכוונה בזה שהקיום של הלאו לא לאכול חמץ הוא על ידי אכילת מצה משום שמצה הוא הסתירה לאכילת חמץ ונמצא דבאכילת מצה הוא מקיים את הציווי לאל לאכול חמץ ובשונה מאשר פירות דבזה הוא ודאי לא מקיים את הציווי לא לאכול חמץ כיון שהוא אוכל בזה דברים אחרים ואינו אוכל מצה שהוא ניגוד לחמץ ופשוט וברור.

ולפ"ז אפשר לומר דרך אחרת והוא דדעת הגר"א דיש מצווה קיומית בעצם אכילת מצה ואילו לד' הראשונים הנ"ל יש קיום באכילת מצה של האיסור לא לאכול חמץ אך הוא לא בתורת אכילת מצה אלא הוא בתורת לא לאכול חמץ. ובזה גם יתיישב הפלא הגדול איך יתכן לומר דהוא נקרא 'אות' בזמן שכל האות הוא רק שאסור לאכול חמץ ולא שיש חיוב לאכול מצה, ולהנ"ל א"ש.

המצוה אם לא יבטל מחמת אותן הדברים הפוטרים אותה מן המצוה.

תשובה: כבר נשאלתי על זה והשבתי כעין מה שאמרת אלא שהוספתי בו דברים. וכו' וזה אשר השבתי שהתורה אמרה בסוכות תשבו שבעת ימים, ואמרו רבותינו ז"ל תשבו כעין תדורו, ולפיכך כשהוא צריך לסעוד סעודה או לישן צריך לסעוד ולישן שם אבל כל שאינו סועד ואפילו אוכל פירות בעלמא אינו חייב על כל פנים לסעוד שם וכו' אלא אני אומר שמצות אכילת מצה אינה אלא לילה ראשונה ואפילו רצה לאכול פת ואפילו אותה לילה עצמו אינו חייב לאכול מצה משומרת שלא חייבתו תורה אלא לאכול כזית מצה ואחר כך בין יאכל מצה משומרת בין לא יאכל מצה שאינה משומרת רשאי. אבל בסכה כל שאוכל פת וכל שהוא ישן מחוייב לאכול ולישן בסוכה דתשבו כעין תדורו אמר רחמנא, והיילך כל שהוא אוכל או ישן חייבתו תורה להיות בסכה, ולפיכך מברך בשאר הימים כבלילה הראשון' וכו'.

והנה אף שלשונו לכאורה מורה שהוא אינו חייב באכילת מצה אלא יש לו איסור של אכילת חמץ, אך ודאי דאינו מבואר כן בדבריו דא"כ לא היה צריך כל כך להאריך בדבר כה פשוט וברור, דגבי מצה גם כשהוא אוכל מצה הוא לא מקיים מצוות אכילת מצה ואין שום הבדל האם הוא אוכל מצה או שהוא אוכל פירות וא"כ מה שייך שהוא יברך על אכילת מצה הרי אין כלל מצווה של אכילת מצה.

ובהכרח דזה ודאי דכיון שכל בפסוק 'שבעת ימים תאכל מצות' א"כ כ' מפורש שיש מצווה בכל אכילת מצה שהרי זה מה שכל בפסוק אלא שיש דרשה שאין זה חיוב אלא אפשר לקיים את מה שכל בתורה לאכול מצה אך זה ודאי שהוא מקיים את ציווי התורה.

ולפ"ז יוצא דהחילוק היסודי בין סוכה לבין מצה דגבי סוכה בשעה שהוא רוצה לאכול יש לו חיוב נוסף של 'תשבו כעין תדורו' וזה לא קיים גבי אכילת מצה

ברכה לראש משביר

בשיר ושבחה הלל וזמרה, בשם כלל משפחות חברי הקהילה רבנו ותלמידיהונו נקדמה פניו בתודה של האי גברא רבא, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, הוא הגבר הוקם על לכונו ולייסד את בית מדרשינו ע"ש זקנו מרנא ריש"א דגלותא זי"ע, ומכחו הועמדו יסודותיו והוצקו אדניו עד היום הזה, מרביץ תורה לעדרים בחן שהוצק בשפתותיו, ונוטה שכמו לשאת בהעמדת עץ החיים עמלי תורה מופלגים בטהרה, מופלא בטוב לבבו ואצילות מידותיו

הגאון רבי אברהם רימר שליט"א

ראש כולל 'מרכז התורה - רבינו יוסף שלום'

אשר נדבה רוחו אותו בטובת עינו למען שמחת המועד בבתי משפחות בני הקהילה במאור פנים ונדיבות לב

יהי ד' עמו ועם כל הנלוים אליו, נו"ב הדגולה העומדת על ימינו וזרעם - זרע ברכ' ד', לראות אך טוב וחסד כל הימים, במילוי כל משאלות לבבם לטובה, באושר ושמחה נחת ורווחה

*

יחד נביע יקר ותהילה מעומקא דליבא לראש האי גברא יקרא, אשר אצילות מידותיו ורוחב טוב לבבו, הביאתו לשוב ולעמוד לימין משפחות בני הקהילה, לקיים בהם 'שמחה גדולה ומפוארה', בתוך רוב מפעלותיו להעמדת קול התורה בארה"ק

ידידינו החפץ בעילום שמו הטוב שליט"א

ועמנותו תרבהו אף במועד זה לרווחת משפחות חברי הקהילה ברוח נדיבה, אין בפנינו מילה לו דומיה תהילה.

כה יתן ד' וכה יוסיף למילוי משאלות לבבו לטובה ולברכה, ורוב הצלחה בכל פעליו לתורה ולתעודה, והרבצת תורתו המאירה, בנחת ושמחה עד בלי די, לו ולביתו ולכל הנלוים אליהם, לראות בישועת ישראל במהרה בימינו ומלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים, אכי"ר

החותמים בברכת המועד
בשם כלל בני הקהילה

זכאי הקיפה

אשי ישראל

ע"ש רשכבה"ג מרן רבינו יוסף שלום אלישיב זצלה"ה זי"ע

מיסודו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי שמואל אויערבאך זצלה"ה זי"ע

בס"ד, ערב חג המצות תשפ"ו

זמני התפילות והשיעורים לחג המצות ה'תשפ"ו

שבת חול המועד	
לפני תפילת מעריב ישא דברים	
הגאון רבי חנוך ארנטרוי שליט"א	
6:39	מנחה קטנה-הדלק"נ
7:41	מעריב
5:45	שחרית מנין א' כותיקין
7:35	קרבות מנין ב'
7:45	שחרית מנין ב'
8:48	סוּזק"ש מג"א
8:38	שחרית מנין ג'
1:30	מנחה גדולה
6:12	מנחה קטנה
7:52	מעריב
8:15	מעריב זמן ר"ת
שביעי של פסח	
לפני תפילת מעריב ישא דברים	
הגאון רבי מאיר בן שושן שליט"א	
6:42	מנחה קטנה-הדלק"נ
7:44	מעריב
12:15	דרשת מורנו הרב שליט"א
12:40	"שירת הים" (חצות)
5:40	שחרית מנין א' כותיקין
7:10	יזכור
7:35	קרבות מנין ב'
7:45	שחרית מנין ב'
8:45	סוּזק"ש מג"א
9:35	יזכור
8:35	שחרית מנין ג'
1:30	מנחה גדולה
6:25	מנחה קטנה
7:55	מעריב
8:18	מעריב זמן ר"ת

ערב חג הפסח	
6:09	שחרית מנין א' כותיקין
7:15	שחרית מנין ב'
8:15	שחרית מנין ג'
10:09	סוף זמן אכילת חמץ
11:27	סוף זמן ביעור וביטול חמץ
1:30	מנחה גדולה
יום טוב ראשון דפסח	
6:38	מנחה קטנה זמן הדלה"נ
לפני תפילת מעריב ישא דברים	
מורנו הרב שליט"א	
7:40	מעריב
5:47	שחרית מנין א' כותיקין
7:50	קרבות מנין ב'
8:00	שחרית מנין ב'
8:50	סוּזק"ש מג"א
8:40	שחרית מנין ג'
1:30	מנחה גדולה
6:30	מנחה קטנה
7:51	מעריב מוצאי יו"ט
8:14	מעריב זמן ר"ת
חול המועד פסח	
שחרית מנין א' (25 דק' לפני הנץ) מתחילים בבימ"ד	
8:00	שחרית מנין ב' - בית מדרש
8:55	שחרית מנין ג' - מתחילים בבית שני
אבות ובנים בימי חוה"מ	
משעה 11.30 עד השעה 12.30	
1:30	מנחה גדולה
6:40	מנחה קטנה
8:00	מעריב מנין א'
11:00	מעריב מנין ב'

שיעורי חול המועד	
יום ראשון ג' דחווה"מ	יום ששי א' דחווה"מ
הגאון רבי דוד מלאכי שליט"א	הגאון רבי אריה קרלנשטיין שליט"א
ר"מ דישיבת פוניבז'	ראש כולל "אהל חנוך"
יום שלישי ה' דחווה"מ	יום שני ד' דחווה"מ
הגאון רבי אהרן יוסף אויערבאך שליט"א	הגאון רבי משה נוסבוים שליט"א
ראש כולל "ישועות אריה" שע"י כוללי אור המאיר	ר"מ בישיבת כנס"י, וחברון החדשה
השיעורים בשעה 12.30 - תפילת מנחה בשעה 13.30	

אכילת מצה - 'לחם קדוש'

נצטוינו בתורה"ק ה' פעמים על מצות אכילת מצה - 'לחם קדוש' (כלשון החיד"א דברים אחדים להלן). וכתב החת"ס (שו"ת חו"מ סי' קצו): **'מצות עשה של אכילת מצה משומרת בליל פסח, היא יחידה נשארת לנו מכל מצוות אכילה שבכל התורה, אין לנו פסח ולא קדשים לא תרומה ולא מעשר שני, רק מצוה אחת משנה לשנה.'**

ובפלא יועץ (פסח): **'מצות אכילת מצה היא נפאלת, וסודה רם ונשא הגבה למעלה.'** ובזה"ק (ח"ב קפג): **'מכילא דמהמנותא, ולימכלא דאסותא'** (מאכל האמונה והרפואה). ועל מצה של יצ"מ כתב הזהר (תצוה קפג): **'מצה היא רפואה לבוא ולדעת סוד האמונה.'** **'ועל ידה נכנסו בחלק הקדוש של הקב"ה' (זהר ויחי רכו). וכתב (ויצא קנז): 'נאשר רצה הקב"ה לקרב את ישראל אליו במצרים, נתן להם לחם עוני. ודרשו דורשי רשומות, כי מצה ר"ת 'מכל צרה הצילני' (תהלים נד).**

ובשם הגר"א (מעשה רב קצא) כתבו על זמן אכילת מצה: **'ואח"כ מגלים פני הכלה, לאחר שבע ברכות הנ"ל, דהיינו יין קידוש זמן על נט"י בורא פה"א אשר גאלנו הוא ברכת עששה נסים, ובורא פרי הגפן על כוס שני.'** (ומקור דק מהירושלמי (פסחים י א) 'האוכל מצה בער"פ קודם זמנה, כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו'). ובכרמ"ל כתב (מאמר החכמה): **'ואמנם עוד הוצרכו ישראל לשיהיה גופם מוכן ומזומן לאור הראוי, שיוזנו ז' ימים אלה בשנה מן המצה, שהיא מזון בכחינת יצר טוב לבד בלי יצר הרע כלל.'**

ובשפת אמת (פסח תרלט) כתב לבאר לשון הברייתא (פסחים קט) 'חוטפין מצות בליל פסחים בשביל התינוקות שלא ישנו', שמדבר עלינו הדלים הנקראים תינוקות, וראוי לנו לחטוף המצות, כדי לעורר עלינו הזכיות העצומים הנלווים עימם, לבל חלילה נרדם.

מצה מברכת הס"מ והחילוית

איתא בזה"ק (פנחס רנא: לפי הרמ"ק): **'מצה שהיא שם המלכות נקראת כך משום עשושה מצה ומריבה עם הנפחא אחרא.'** והאריך בזאת החיד"א (שמחת הרגל ריש מגיד), וז"ל: **'הא לחמא עניא, עניא גימ' סמא"ל לבטלו וכו', וציונו לאכול מצה לבטל ס"מ כשמכניסנו תחת רשות השכינה. והיא לחם עני, עני גימ' סמא"ל עם הכולל. ונקרא מצה באותיות מ"צ לבטל ס"מ, כי כן מ"צ גימ' סמא"ל עם הכולל. ונתחבר ה' עם מ"צ ונעשה מצה, כי ניצולנו ממנו שנכנסנו תחת רשות השכינה שהיא ה' שבתית מצה. כל דכפין שהיצה"ר לוהט ולוחם בו ע"ד אם רעב שונאך האכילהו לחם, ודרשוהו רז"ל על היצה"ר, ולכן אמר ייתי ויכול מצה, שהיא מבטלת יצה"ר ס"מ וכל גונדא דיליה.'**

וכ"כ בבק הישר (פכ"ט) בשם רבו היסוד יוסף: **'בהגיע החג הקדוש הוא חג הפסח מתנוצצים ומתעוררים עלינו לקטר, ומבקשים לגרום רעה אל עמא קדישא. אבל הקב"ה ציוה עלינו באזהרת אכילת מצה, והמצוה היא מברכת הס"מ והמקטרגים שלא יוכלו לקטר עלינו, דמיון מצוה שבתית, ושם שד"י כתוב עליו במחוץ. והואיל הדבר כן צריכה עיסה של המצות שמירה גדולה מפני ס"א שלא יהיה להחיצונים שום בדיקות ח"ו וכו'. ולכן צריכין לנו לשמור את המצות משום חינוך, ונופל ע"ז לשון שמירה ושמרתם את המצות, כמו שהוכרח אדם לשמור עצמו מפני הגזלנים וחמסנים הבאים עליו להורגו ולקחת את נפשו וכל אשר לו, כי היא קליפה תקיפה.'**

מצה מועילה אם מבטל מתוכו החמץ הוא היצה"ר

כתב החיד"א (דברים אחדים דרוש ד לשבת הגדול): **'ועתה בחג הקדוש אם נזכה להכין גופנו ולבער מליבנו ומוחנו כל מחשבות היצה"ר, ונאחז בדרכי ה' העונה וצדקה ותורה, אז המצה בשבעת ימים עושה תועלת גדולה לכל השנה. ואם ח"ו הגוף כדקאי קאי במחשבותיו ובעלילותיו, תתבטל המצה ולא תועיל. הוא אשר דברתי בנושאי מקדם, 'מצות תאכל במקום קדוש' - שמצות אכילת מצה היא שהמקום הוא הגוף יהיה קדוש, לבער מתוכו החמץ והשאור הוא היצה"ר וכוחותיו, ואז תועיל המצה.'**

ועוד שם: **'ובכן במחשבה זו יבער החמץ כדת, וכל מחשבת פגול אשר בקרבך, ובכן אכילת המצה תפעול פעולתה להתקדש לכל השנה ולהתרחק מהחטא, כי אם לא יחשוב בתשובה מה תעשה המצה.'**

הזהיר בחמץ נעשה קודש ונשמתו קודש קדשים

בזהר איתא (דפג): **'ומי' ששומר הכלים המאכלים והמשקים מחמץ ושואר, אז גופו נשמר מיצה"ר למטה ונשמתו למעלה, ונאמר בו לא יגורר רע. בגלל שגופו נעשה קודש ונשמתו קודש קדשים, ונאמר ביצה"ר וכל זר לא יאכל קודש וזהו הקרב יומת.'**

וכה דברי האר"י ז"ל (כפי המובא בבאר היטב סי' תמז סק"א): **'הנזהר משהו חמץ בפסח, מובטח לו שלא יחטא כל השנה.'** (ועי' כפה"ח סי' תמז סק"ב).

טעם מה שמחמירים יותר עבור איסור חמץ במשנה

כה כתב הרדב"ז (שו"ת ח"ג סי' תקמו) דברי טעם בסביבת מה שאיסור חמץ נאסר אפי' בשמשהו, ונוספו עליו חומרות על חומרות, באופן שלא מצינו בשום איסור אחר:

שאלת ממני אודיעך דעתך, מה נשתנה חמץ בפסח מכל איסורין שהחמירה עליו תורה להצריכו בדיקה ושרוף וכלה וגם ביטול, והוסיפו חכמים להצריכו בדיקה בחורין ובסדקין, ולחפש אחריו, ולשרש אותו מכל גבוליו, ועובר עליו בכל יראה, ואסרוהו בכל שהוא ואינו מתבטל כלל. וחומרות אלו לא נמצאו בכל האיסורין. דאי משום דאית ביה כרת חלב ודם. ואי משום דאסור בהנאה, הרי כלאי הכרם שוור הנסקל וכמה איסורי הנאה שלא החמירה תורה בהם כ"כ. ואי משום דלא בדילי מיניה כולי שותא, הרי יין לניזר דלא בדיל מינה, והחדש דלא בדילי מן התבואה כולה שותא ולא חמירא כולה האי.

תשובה: א. לא נמצאו בכל האיסורין שבתורה שיצטרפו בו כל ג' תנאים הללו, אלא חמץ בלבד. וכיון שיש בו החומרות הללו החמירה עליו תורה חומרות אחרות, ובאו חכמים והוסיפו חומרות על חומרות כמו שעשתה התורה.

ב. חמץ בפסח הוי כדבר שיש לו מתירין, שהרי איסורו תלוי בזמן, ואחר ימי הפסח יהיה החמץ מותר. ואע"פ שזה החמץ שהוא מבער, א"א שיהיה לו היתר אא"כ יעבור בכל יראה, סו"ס הא איכא חמץ שיהיה מותר לו, דהיינו אותו שלא עבר עליו. וק"ל עליה דהאי טעמא, נהי דסגי האי טעמא לענין דאף באלף לא בטל כדבר שיש מתירין, דאמרין דאפילו באלף לא בטיל, אבל לחפש אחריו ולשרפו ולשרשו ולהוציא מרשותו לא ידענו למה. גם על הטעם הראשון יש לי קצת גמגום, ומי עדיף מע"ז דאמרה תורה ולא ידבק בידך מאומה מן החרם, וכל המודה בו ככופר בתורה, ולא מצינו שהצריכה תורה בה בדיקה וביטול, אלא שבא"י מצוה לרדוף אחריה עד שנאבד אותה מארצנו, אבל בחו"ל אין אנו מצויים לרדוף אחריה אלא כ"מ שנכבש אותו נאבד את כל עכו"ם שבו (ר"מ). מ"מ הרי אתה רואה שלא החמירה תורה בעכו"ם כמו בחמץ, הלכך עדיין צריך טעם.

וע"כ אני סומך על מה שאמרו רז"ל במדרשות, כי חמץ בפסח רמז ליצה"ר, והוא שאור שבעיסה, ולכן כלה גרש יגרש אותו האדם מעליו, ויחפש עליו בכל מחבואות מחשבותיו, ואף כל שהוא לא בטיל, והרי"ז אמת ונכון.'

תגובות לגליון הקודם

עוד במעלת מצות מאה ברכות (לרפואת א"ח מרת חוה בת שרה טובה ליבא בתושח"י): הנה לשון הגמ' בזה (מנחות מג): לבתר דמייתי הגמ' ת"ר חביבין ישראל שחיבבן הקב"ה במצוות ועליהן אמר דוד שבע ביום הללתיך, מייתי הגמ' בריתות דתניא היה רבי מאיר אומר, א' מה נשתנה תכלת שדומה לכסא הכבוד, והב' גדול עונשו של לכן משל תכלת, מייתי דשתי בריתות היה ר"מ אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלוךך שואל מעמך, והב' חייב אדם לברך ג' ברכות בכל יום, ואלו הן שעשאני ישראל שלא עשאני אשה שלא עשאני בור. וברש"י מבואר דיש דין להשלים ג' ברכות דר"מ.

ובשיעורי הגר"ד הלוי עמד בזה מאי מאה ברכות ומאי הוא חיוב הנוסף לברך ג' ברכות. ובפירוש רגמ"ה מבואר דר"מ קאמר דאף הנך ג' שאינן על צורך דבר מעשה גם הם בכלל המאה. (ואולי י"ל דאף אם כבר בירך מאה ברכות מ"מ מחויב בהודאה על הנך ג' מילי, אלא דברש"י מבואר לא כך, אלא דיש דין לברך מנין ג' ברכות דר"מ. ואפשר דגם לרש"י אינו מנין ג' ברכות על שבח דמשכח לה על נפשו, ועיין).

הרב א. ש. הלוי

ויקהל פקודי: בשאלה: פסוקים כב כג מייחסים את עשית המשכן לבצלאל ואהליאב. וקשה מדוע נכתב 'ככל אשר ציוה ה' את משה', רק על בצלאל ולא על אהליאב. **תשובה:** רש"י כתב דילפי מ'ככל אשר ציוה ה' את משה', דבצלאל עשה גם דברים שלא אמר לו רבו - והסכים לו רבו (מה) קודם לעשיה - כלים או מקדש), וענין זה היה בבצלאל ולא באהליאב.

בקושיא עצומה שאלו: הגמ' סוטה ט. אומרת שמשא דוד לא שלטו שונאים במעשיהם, (דהיינו שהמשכן ומקדש ראשון נגנזו ולא אבדו). וקשה הרי בצלאל בנה את המשכן ולא משה, ומדוע נחשב המשכן מעשה משה. **תשובה:** וכי דוד עצמו בנה את מקדש הראשון. אלא דוד היה הממונה והמצווה ע"י, ה"ה משה כדכתיב 'ככל אשר ציוה ה' את משה'.

הרב עזריאל בוכנר

אחר המאמר על קדושת השבת ביקשו להביא דברי הביאור הלכה (סו"ס רמב): 'ומה נמלצו אמרי יושר של התורת חיים שכתב טעם הגון לזה, והוא לפי דשבת בראשית הוא דוגמת שבת שלעתידי לבוא, שהוא יום שכולו שבת, ולכן אנו עושים כמה דברים בשבת זה דוגמתו, היינו לאכול בשר ודגים נגד סעודת שור הבר ולויתן, ומקדשין על היין נגד היין המשומר בענביו לצדיקים לעת"ל' וכו'.

וראה עוד לשון המנוחה וקדושה (פ"א): 'ואין לנו שום דבר להאיר עינינו לא מקדש ולא ציצ' כו', אך זה לבד, ב' מימי רפואה השאיר לנו ה' בחסדו, והם תורה ושבת, ועל ידם יודלק נר לנפשותינו כו', וזה הנר שנקרא בלשון חז"ל נשמה יתירה'.

ובקושיא כבוד גיסי הגרא"ג שליט"א, אמאי בריש ויקרא פתח בנקבה וסיים בזכר 'ונתח אותה לנתחיה כו' וקרבו וקרעיו ירחץ במים'. יעוי' בתוס' השלם עה"ת שעמד בזה, וביאר דכשדיבר הכתוב על כרס ופרסה ייחדם על השור הזכר שכרסו ופרסותיו רחבות.

הרב מ. ט.

ישמח לב מבקשי ד'

עם צאתו לאור עולם של ספרו החדש של הגאון הגדול רבי **יעקב שאג** שליט"א מרבני בית מדרשינו

'שירת החג' - פסח

בעומקא דשמעתתא בענייני חג המצות

ברכתיו שלוחה קדם רבינו הגהמ"ח שליט"א כי ימשיך להאיר לארץ ולדרים עליה בתורתו הבהירה, מכבשן רבותינו מצוקי ארץ ז"ע, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא

בני הקהילה

ניתן להשיג בבית מדרשינו במחיר מיוחד לרגל ההוצאה

זמני מכירת חמץ

בבית מדרשו הרב שליט"א אמרי חיים 45 ערב בדיקת חמץ כל היום

בני חביבי

בכל יום מימות חול המועד פרטים בבית המדרש

ול כל שנותנים נר למאור... הקב"ה

נציב מאור

יו"ט ראשון של פסח

לע"נ מרת **הינדא רעכל**

רחל בת ר' יצחק לייב

נלב"ע ט"ו ניסן תשע"ט

נתרם ע"י בנה הרב

בצלאל יעקובזון

שליט"א

נציב מאור

שבת קודש - פ' צו

לע"נ הרב **חיים יצחק**

ב"ר יחיאל מיכל זצ"ל

נלב"ע יב' ניסן תשע"ח

נתרם ע"י אחיינו

הרב יחיאל וייס

שליט"א

ול כל שנותנים נר למאור... הקב"ה

נציב מאור

שבת קודש - פ' צו

לע"נ הרב **חיים יצחק**

ב"ר יחיאל מיכל זצ"ל

נלב"ע יב' ניסן תשע"ח

נתרם ע"י אחיינו

הרב יחיאל וייס

שליט"א

נציב מאור

יו"ט ראשון של פסח

לע"נ מרת **הינדא רעכל**

רחל בת ר' יצחק לייב

נלב"ע ט"ו ניסן תשע"ט

נתרם ע"י בנה הרב

בצלאל יעקובזון

שליט"א

מפרסמים עושה מצוה

בשם בני הקהילה

נודה לנדיבים החשובים החפצים בעלים שמם שנדבה רוחם אותם ותרמו לכבוד חג המצות

מפות חדשות לפאר את היכל בית מדרשינו. **פרוכת חדשה** לכבוד יו"ט בבית שני.

ימלא ד' כל משאלות ליבם לטובה.

לשליחת חומר לגליון או תגובות

פסק: 039578855 | או במייל: gmail.com@7177790